

DEVLETLİK PİR; ŞEYH SAFİYYÜDDİN-İ ERDEBİLÎ VAKFI

The State Pir; Sheikh Safi-Ad-Din Ardabili Foundation

Ali Sinan BİLGİLİ¹

ÖZET

Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî (1252-1334), Şah İsmail tarafından kurulan Safevî Devleti'ne adını veren, İran ve Türk illerinde büyük saygı duyulan bir mürşittir. İran'a hâkim olan İlhanlılar ve daha sonra gelen Türk devletleri (Timurlular, Akkoyunlular, Safevîler), çeşitli gelirleri Şeyh Safiyyüddin'in Erdebil şehrindeki dergâhına vakfetmişlerdir. Safevîlerin atalarının dergâhına bağladıkları vakıfları, Osmanlı Devleti 18. yüzyıl başlarında bölgeyi ele geçirdiğinde tasdik etmiş ve deftere geçirmiştir. Bu vakıf defteri, Safevî ve Osmanlı devrinde Erdebilî vakfının sosyo-ekonomik durumunu gösteren en önemli kaynaktır. Araştırmada bu defter kaynak alınarak Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfının şartları, gelir ve gider kalemleri, ekonomik değeri, çalışan personeli ve aldıkları maaşlar, dergâh, türbe, mescid ve imaretten oluşan kompleksin ihtiyaç maddeleri ve harcama kalemleri gibi hususlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun için "siyakat" yazısıyla kaleme alınan vakıf defteri okunarak değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan bilgiler, vakfın gelir kaynakları itibarıyla önemli bir ekonomik güce sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî, Osmanlı Devleti, Safevî Devleti, Vakıf Müessesesi.

ABSTRACT

Sheikh Safi-ad-din Ardabili (1252-1334), is a murshid who is the eponym of the Safavid Dynasty, which was founded by Shah Ismail It and highly respected in Turkish and Persian regions. The Ilkhanids ruled Iran at that time and later the other Turkish states (The Timurids, Aq Qoyunlu, the Safavids) made over some of

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi.

their incomes to the dargah (khanqah) of Sheikh Safi-ad-din in Ardabil. When it conquered this area at the beginning of the 18th century, The Ottoman Empire also recognized the foundations donated to this dargah by the ancestors of the Safevids, and recorded them in a register. This foundation register is the most important source showing the socio-economic status of the Sheikh Safi-Ad-Din Ardabili Foundation. Based on this register, in this study, it was tried to explore the conditions of the Sheikh Safi-Ad-Din Ardabili Foundation, its incomes and expenditures, its economic value, its staff and their salaries, the needs of the complex of a dargah, a tomb, a masjid and an imaret, and their expenditures. For this purpose, the foundation register in "siyakat" writing system was completely read and evaluated. The information obtained in this study reveals that the foundation had a noteworthy economic power in terms of its sources of income.

Key words: Sheikh Safi-ad-din Ardabili, The Ottoman Empire, Safavid Dynasty, Organization of Foundation.

1-Giriş

İslam coğrafyasının en yaygın içtimai ve iktisadi müessesesi vakıflardır. İran coğrafyası da zengin bir vakıf müessesesine sahiptir. Bu vakıfların başında Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin Erdebil bölgesini ele geçirdikten sonra deftere geçirdikleri bu vakıf, Osmanlılardan önce ihdas edilmiştir. Osmanlılar ise tahrir defterindeki kayıtlardan da anlaşılacağı üzere, vakfiyesi gereği mukarrer kılmış ve muhafaza etmişlerdir.

1-Araştırmanın amacı ve önemi; "Devletlik Pir; Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı" konulu bu araştırmanın amacı, Şah İsmail'in 16. yüzyıl başlarında kurduğu devlete adını veren Şeyh Safiyyüddin İshak'ın Erdebil'deki türbe, mescid ve imaretine, Osmanlıların bağladığı vakıfları belirlemektir. Bilindiği gibi, Osmanlı-Safevî münasebetleri, Safevî Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına (16-18. yüzyıl) kadar mücadele içinde geçmiştir. Birbirlerinin en güçlü rakibi ve muhalifi olan bu iki devlet; askerî, siyasi, idari, dinî, ilmî ve ekonomik alanda kıyasıya bir mücadelede bulunmuşlar, birbirlerine ağır zayıat verdirmişlerdir. Mücadelenin sonlarına doğru 1725'te Safevîler için mukaddes olan Erdebil şehri Osmanlıların eline geçmiştir. Safevîlerin rakip ve düşman olarak algıladıkları Osmanlılardan bekledikleri davranış, mukaddes kent Erdebil ve tabi ki mukaddes ata Şeyh Safiyyüddin dergâhına değer vermemek olmalıdır. Oysa Osmanlılar, Sultan Murad II'den itibaren Erdebil tekkesini değerli kılmış, mücadelenin en şiddetli dönemlerinde dahi bu değeri eksiltmemiştir. Nitekim 1725'te şehri ele geçirdiklerinde, gerek Şeyh Safiyyüddin dergâhına bağladıkları vakıflar ve gerekse şehri tamir etmede gösterdikleri gayretler, verdikleri değeri göstermektedir. Safevî devrinin devamı niteliğindeki bu vakfın niteliğinin belirlenmesi araştırmanın taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Zira ülkemizde Osmanlı-Safevî mücadelesi, maalesef gerçeklere aykırı olarak sadece bir mezhep mücadelesi olarak algılanmakta ve bilinmektedir. Şeyh Safiyyüddin dergâhı vakıfları bu yanlış bilgi ve algılama-

ların, tarihî hakikatlerin ne olduğunu göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Safevî kaynaklarının yetersiz olduğu vakıf kayıtları boşluğunun, tapu-tahrir defterleri gibi genellikle gerçekçi bilgilerle donatılmış Osmanlı kaynaklarından çıkarılmasıyla Safevî dönemi uygulamalarına ait bilgilerin de gözler önüne serilmesi, Safevî tarih yazımı için önemli bir boşluğu dolduracaktır.

2-Araştırmanın kaynakları; Şeyh Safiyyüddin evkafı hakkında kaynağa dayalı pek fazla araştırma yapılmamıştır. İran'da İmâdu'd-din Şeyhu'l-Hukemâî ("Fihrist-i esnad-i buk'a-yi Şeyh Safiüddin Erdebilî der bayganî-yi merkezî-yi Sazman-ı Evkaf ve Umûr-ı Hayriye", Mirâs-ı Cavidan, IX/33-34, Tahran 1380/2001) ile Gulam Rıza, Aka-hanî, (Sarihü'l-milk, tashih-i sevâd-ı vakıfname-yi Şeyh Safiüddin İshak-ı Erdebilî, Tahran 1374/1995, (Tahran Üniversitesi)) çalışmalar yapılmışlardır. Şeyh Safiyyüddin vakfı hakkında en kıymetli eser İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Evkâf defteri nevindeki bu eser üzerinde ülkemizde Osman G. Özgüdenli'nin "Şeyh Safiü'd-din Erdebilî'nin Türbesinde Bulunan Kitaplar" (*Orta çağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2006) adlı bir çalışması bulunmaktadır. Şeyh Safiyyüddin dergâhı için tutulan 18. yüzyıla ait bu vakıf defteri araştırmamızın başlıca kaynağıdır. Bu defter Osmanlıların Erdebil'de yedi yıl süren (1725-1732) hâkimiyetleri zamanında yazılmıştır. Bilindiği gibi Osmanlılar, mutad usûlleri gereği yeni fethettikleri bir yeri ilhak etmeye karar verdiklerinde, bölgeyi tahrir ederlerdi. Böylece, her türlü gelir kaynağını (nüfus ve arazi) tespit eder ve ayrıntılı biçimde mufassal denilen deftere yazarlardı. Erdebil de, genel İran-Azerbaycan politikası çerçevesinde Osmanlıların yerleşmek istedikleri bir yerdi. Yerleşme politikasının en önemli göstergelerinden biri de bölgedeki vakıfları ihya etmeleridir.

Osmanlılar Erdebil'in tahrir işlemine bölgenin zaptından (1725) hemen sonra başlamışlar ve 1728 ortalarında sonuçlandırmışlardır (Bilgili 2004: 20). Bu tahrir sonucunda İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivinde (BA) Tapu-Tahrir Defterleri (TD) tasnifinde yer alan 896 numaralı evkaf ve 902 numaralı mufassal tahrir defterleri tutulmuştur. Bu defterlerden 902 numaralı defterde vakıfla ilgili bazı kayıtlara yer verilmiş, 896 numaralı defterde ise tüm vakıf kayıtları yer almıştır. Bu vakıf defterinin tutuluş sebebi, Şeyh Safiyyüddin Vakfı'nın gerek manevî önemi ve gerekse gelirlerinin yüksekliğidir. Vakfa bağlanan gelirler, Erdebil şehri ve nahiyesi ile Serab, Miyane ve Pervane nahiyelerinden seçilmiştir. Vakıf defterinde yer alan Erdebil şehri ve köylerine ait gelir kalemleri, mufassal deftere kaydedilmemiştir. Ancak diğer nahiyelerdeki köyler belirtilmiştir.

TD 896 numaralı vakıf defterinin teknik özellikleri: TD 896, h.1140 (m.1728) tarihli olup şekil itibarıyla ciltli ve ebrusuz, 55x20 cm ebadındadır. Toplamda 69 sayfadır. Defterin

birinci sayfasında yer alan kayıta; “*evkâf-ı Şeyh Safiyyüddin İshak kaddes-Allahü sırrıhu el-aziz ...*” ifadesiyle Şeyh Safiyyüddin’in makamına uygun iltifat ve dua cümlesi yer almaktadır. Ardından “*evkâf-ı mezbûr üslûb-ı evkâf-ı maziyye üzere ...*” kaydıyla Safevî dönemi biçimi korunarak kaydedilen vakfın, “*avarız-ı divaniye, tekalif-i örfiye, şakka ve sair sencüvât...*” gibi vergilerden “*muaf ve müselleme ...*” olduğu beyan edilmiştir.

Defterin 1-3. sayfaları arasında vakfın mukata’a ve icâre, 3-56. sayfaları arasında kır kesiminin öşür ve rûsûm vergi gelirleri kaydedilmiştir. Defterin 56-57. sayfalarında vakfın giderleri (masraf) zikredilmiştir. 58. sayfada vakıf kütüphanesindeki 724 adet kitap (Özgüdenli, 2006: 375-387) ve “*fagfûrân-ı mahfûz der dâru’l-hadis*” başlığı altında türbedeki çini porselen, 60. sayfada “*türbe-i şerifden taşraya çıkılınca olan kapuları beyan ider*” başlığı altında kapı ve pencere kanatları, 61-66. sayfalar arasında Tebriz eyaletindeki (Urmiye, Hoy, Gerger, Halhal ve Tebriz şehrinde Sahib-i Zeman Camii) bazı vakıflar sıralanmıştır.

Araştırmanın diğer kaynakları, mühime defterleri ve bazı arşiv vesikaları ile kronik ve araştırma eserlerdir.

2-Erdebil şehri

Erdebil, Hazar Denizi’nin güneybatısında, Savalan (Sabalan) dağ silsilesinin eteklerinde dört tarafı dağlar ile çevrili, Balıklısu çayı ile sulanan bir ovada ve tarihî ticaret yolları üzerinde yerleşmiş kadim bir Türk şehridir.

Erdebil şehrinin kuruluş dönemi ve kim tarafından kurulduğu tam olarak bilinmemekle birlikte, Hamd-Allah Mustawfî Kazvinî (1915: 81), Keyanîlerden Keyhüsrev b. Siyavuş, Yakut el-Hemevî (145), Melik Firuz, Evliya Çelebi (1314: II/272), Haykanyan meliklerinden Erdebil v. Erdeminî tarafından kurulduğunu yazarlar. Ancak en yaygın kanaat Erdebil’in Sasanî hükümdarı Yazdicerd II’nin oğlu Firuz tarafından 5. yüzyılda kurulduğudur (Bala 1993: 4/289; Muhammedoğlu 1995: 11/276; Muradov 1983: 90). Sasanîlerden sonra Hazar Türklerinin eline geçen Erdebil, Hz. Ömer devrinde 642’de Huzeyfe b. el-Yeman tarafından İslam topraklarına katıldı. Hz. Ali devrinde Azerbaycan valisi tayin edilen Eş’as b. Kays el-Kindî buraya Arap aşiretlerini yerleştirerek şehri büyüttü ve bir de cami yaptırdı (el-Belâzurî 1987: 467-473). Emevîler ve ardından Abbasîlerin eline geçen şehir, umumiyetle Afşin ve Mengü Çür gibi Abbasî hizmetindeki Türk komutanları tarafından yönetildi. Şehir, Abbasî hilafetinin sarsıldığı 9. yüzyıl sonlarında Sacoğullarının eline geçti (Yıldız 1979: 33; Yıldız 2000: 184; Şeşen 1998: 49; Muhammedoğlu 1995: 11/276). Selçuklular devrinde Türk nüfusu artan Erdebil, 13. yüzyılda Mo-

ğol istilasına uğradı. İlhanlılar devrinde imar edilen ve Türk nüfusunun daha da arttığı şehir, 13. yüzyıl sonlarına doğru bir yıldız gibi parlayan Şeyh Safiyyüddin'e dergâh oldu ve onunla birlikte Erdebil ünlendi. Şehir 15. yüzyıl başlarında Timur, ortalarında Karakoyunlu, 1470'de Akkoyunlu denetimine girdi (Şerafe'd-din Alî Yezdî 1991: 93 v.d.; Ebu Bekr-i Tihranî 2001:34 v.d; Hasan-ı Rumlu 2006: 460 v.d; Roux 2001: 205; Togan 1993: 2/103; Sümer 1957: 430-443; Aka 1995: 23; Hinz 1992: 62). 16. yüzyıl başlarında Safevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, devletin "*mukaddes payitahtı*" oldu (İskender Beg Türkmen, 1334-1335: 10 v.d.; Gündüz 2008: 451).

16. yüzyıl başlarında başlayan Osmanlı-Safevî mücadelesinin ilk dönemlerinden itibaren Osmanlılar, Erdebil'i ele geçirme isteğinde bulundular. Ancak bu emellerine Sultan Ahmed III döneminde (1703-1730) ulaşabildiler; Erzurum beylerbeyi ve Şirvan muhafızı olan Mustafa Paşa, 1724 Aralıkta başlattığı harekâtla, Ağustos 1725'de Tebriz'i, ardından Urmiye ve Erdebil'i ele geçirdi (Târih-i İsmail Asım 1282: 332 v.d). Ancak, Osmanlılar istedikleri gibi şehre yerleşemediler ve 1730 yılının başlarından itibaren Erdebil'i tehdit eden Safevîler, bu yılın sonlarında şehri kuşattı. Bunun üzerine şehrin muhafazasıyla görevlendirilen Gence muhafızı İbrahim Paşa hükümet merkezinden yardım talep etti. Hükümet de, Şirvan hâkimi Surhay Han ve Şeki beylerbeyi Ali Paşa'yı Erdebil'in savunulması için görevlendirdi.² Ancak Safevî saldırılarına dayanamayan Osmanlı birlikleri, 1731 Şubat'ının sonlarında Erdebil'i boşaltarak Bakü'ye çekildiler.³ Fakat aynı yıl içinde tekrar harekete geçen Hekimoğlu Ali Paşa, Erdebil'i tekrar ele geçirdi. Bu olay İstanbul'da büyük şenliklerle kutlandı ve Sultan Mahmud'a gazilik unvanı verildi (Uzunçarşılı 1982: 4/221; Koçu 1/333). Şehrin muhafazasıyla Ali Paşa görevlendirildi. Ancak, Kirmanşâhân anlaşması (10 Ocak 1732) gereği Erdebil tekrar Safevîlere bırakıldığından 1732 Şubat'ında Ali Paşa şehri boşalttı (Uzunçarşılı 1982: 4/222; Bilgili 2002: 732). Böylece, Erdebil'deki Osmanlı hâkimiyeti sona erdi.

3-Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî ve ahfâdî

Erdebil adını, Türk-İslâm dünyasında duyuran Şeyh Safiyyüddin İshak, İran ve Azerbaycan coğrafyasında büyük bir etki yapan Safevî Devleti'ne de adını verdi. Eminüddin

² Osmanlıların Erdebil'deki faaliyetleri hakkında bkz. (BA, MD 132, hnr.1, s.75, tarih; Evail-i Ra 1137/ Aralık 1724; BA, MD 136, hnr.3, s.32, tarih; Evasit-ı M 1142/Ağustos 1729; BA, MD 136, hnr.3, s.105, tarih; Evasit-ı C 1142/Ocak 1730; (BA, Cevdet Askeriye, Dosya No:1204 Gömlek No:53953, tarih; 12 N 1141; BA, MD 136, hnr.2, s.123-124, tarih; Evahir-i C 1142/Ocak 1730.

³ Şehrin 1731 Şubat ayında hâlâ Osmanlıların elinde olduğu Karahisar-ı Sahib sancakbeyi olup, Erdebil muhafazasında olan Genç Ali Paşa'ya gönderilen bir hükümden anlaşılmaktadır. (BA, MD 136, hnr.3, s.346, tarih Evahir-i B 1143/Şubat 1731).

Cebraîl'in oğlu olup h.650 (m.1252)'de Erdebil'de doğdu. Şeyh İbrahim Zahid-i Geylanî'ye intisap ederek onun yanında yetişti ve onun vefatı üzerine şeyhlik makamına geçti. İlhanlılar döneminde Gazan Han ve veziri Reşidüddin Fazlullah'ın desteğini gördü. Azerbaycan, İran Deştikıpcak ve Kırım'da yaptığı irşad faaliyetleriyle Turan ve İran'da büyük bir şöhret kazandı. Bunun için Evliya Çelebi (1314: 2/275) "*bu zat cümle İran ve Turan şahlarının ilkidir*" demekte ve "*Kutb-ı âlem-i ruhanî, sakin-i külbe-i Subhânî*" olarak nitelendirmektedir. "*Hazret-i eş-şeyh Saff*"'nin etrafına toplanan mürit kitlesiyle "*Safeviyye*" veya "*Erdebiliyye*" adı verilen tarikat teşekkül etti. Yine Evliya Çelebi'nin (1314: 2/275) deyiimiyle "*Şeyh Saff memâlik-i Acem'e kutbiyyet ile hükmetti*" ve 12 Muharrem 735 (12 Eylül 1334)'de Erdebil'de vefat ederek dergâhının yanındaki türbeye defnedildi (Erdebil-i Necefi 1338: 1/263 v.d.; Tachbahş 1340: 18 v.d.; Öngören 2008: 477-478; Babinger 10/64-65; Ekinci 1997: 51-54).

Şeyh Safiyyüddin'den sonra ahfadından Şeyh Sadreddin, Hâce Ali, Şeyh İbrahim, Şeyh Cüneyd, Şeyh Haydar, Sultan Ali ve Şah İsmail tarikatın başına geçti. Hâce Ali (1393-1429) zamanında bölgedeki bir kısım topraklar, Timur tarafından Safeviyye dergâhına vakfedildi (Felsefi 1345: 3/102; Togan 1993: 2/112; Yazıcı 1993: 53). Ayrıca Timur, yönetici zümreye bu tekkenin faaliyetlerine karışmama emri verdi. Bir nevi özerklik gibi algılanan bu durum, pek çok tasavvuf ehlinin dergâh etrafında toplanmasına sebep oldu (Ekinci 1997: 55). Dergâh topraklarının imtiyazından istifade etmek isteyenler gibi, Timur'un Anadolu'dan göçürdüğü Tatar-ı Rûm (Kara Tatarlar)'dan bir kısım kimseler de tekke etrafında toplandı (Bilgili 2007: 212). Başlangıçtan itibaren ehl-i sünnetin Şafî mezhebine mensup bir tarikat olan bu teşekkül, Hâce Ali'den sonra, gerek Şîî mezhebinin gerek Türkmen hayat tarzı ve dinî-kültür inançlarının ve gerekse ehl-i Sünniyece bâtinî olarak nitelendirilen fikirlerin etkisiyle "*Kızılbaşlık*" denilen anlayışa temayül etmeye başladı. Şeyh Cüneyd zamanında (1447-1460), siyasigayeler taşıyan bu tarikat müntesiplerine, Şeyh Haydar zamanında "*Kızılbaş*" (*sûrh-ser*) denildi (Müneccimbaşı Ahmed 1285: 3/179-180; Erdebil-i Necefi 1338: 79-81; Öngören 2008: 461; Yazıcı 1993: 10/53-54; Uyar 2001: 91-93). Son olarak Safeviyye tarikatı, Şah İsmail I (1494-1524)'in Kızılbaşlığı siyasallaştırması ve müntesiplerini teşkilatlandırmasıyla devletleşti (1501). Safevî müesses nizamının tesisinden önce ve sonra Anadolu'dan İran'a göç eden Türkmenler, Anadolu'dan Erdebil'e büyük bir nüfus ve servet taşıdılar.

4-Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî Türbe Kompleksi

Safevî sülalesinden Şah İsmail ile birlikte birçok kişinin mezarının da yer aldığı Şeyh Safiyyüddin türbesi, tekke, kütüphane, mescid ve diğer sosyal tesislerden oluşan bir

komplekstir (Musevî 1338: 1/79 vd.; Morton 1974: 31). Kompleks muhtelif zamanlarda inşa edilen Revak (Kandilhâne), Çinihâne, Cennetsera Mescidi, Çırağhâne, Çilehâne ve Şehidgâh ile genişlemiştir (Erdebil-i Necefi 1338: 1/318-319; Özgüdenli 2006: 382). 14. asır sonlarında Şeyh Sadreddin tarafından Azeri Türkü mimar Evez Muhammed'e yaptırılan türbe, Orta Çağ türbe mimarisinin en nefis çizgileri ve ustalıklı oymacılık işlemlerini taşımaktadır (Amanzade 2002: 8/173). Sekizgen bir kubbe (*kubbe-i aliyye*) ile örtülü, dairevî satıhta kırmızı ve mineli kerpiçlerden yapılmıştır. Sanduka değerli bir kumaş örtü ile örtülüdür. Kubbelere pek çok altın ve gümüş kandil asılmıştır. Türbenin yanında kapıları sim (gümüş) kaplı Şah İsmail merkatı (BA, TD 896, s.59) ve 16. yüzyılda inşa edilmiş bir mescid yer alır. Mescidin doğusunda kütüphane bulunur (Tavernier 1980: 44; Bala, 291). Tahmasb I ve Abbas I tarafından Şeyh Sa'di'nin divanı gibi çok nadide el yazmaları kazandırılmış (Aliyarlı 1996: 678-679; Çağman ve Tanındı 1996: 53) olan kütüphane ve türbedeki değerli eşyalar, işgal sırasında Ruslar tarafından soyulmuştur (Özgüdenli 2006: 384).

5-Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî Vakfı Şartları

Vakıf defterinde kayıtlı olmayan vakfiyesine izafeten, Osmanlılar tarafından tayin ve tespit edilen vakıf şurûtu, vakfın mahiyet ve hükmüne muvafık olan şartlarıyla amel olunmak üzere çeşitli kayıtlara yer verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1-Vakıf, Safevî dönemindeki şartları esas alınarak mukarrer kılınmıştır.

2-Vakfa ait topraklar, hass, zeamet ve timar nevinde mirîden ifraz olunmuştur.

3-Vakfın kira veya vergi bedeli olarak belirlenmiş gelir kaynaklarının (bütün rûsum ve hâsılat) toplanmasına serbestiyet statüsü verilmiş ve mutasarrıfı olan vakfa ait kılınmıştır.

4-Vakıf görevlileri, avarız-ı divanîyye, tekâlif-i örfiyye, şakka ve sencüvât (tartı ve ölçüler) gibi vergilerin tümünden muaf ve müsellemler tutulmuştur (Bkz. Belge 1).

5-Vakıf görevlilerinden; huffâz (5 kişi) dergâh mescidinde her Cuma günü (Mülk suresi veya başka bir sure-i şerif) muhikkinlere, diğer huffâz (5 kişi) şeyhin türbesinde her sabah, eczahân (30 kişi) şeyhin türbesinde her sabah bir cüz okumak ve mu'arrif de her Cuma Kur'an-ı Kerim'i muhikkinlere okuma tarifi yaptırmak şartıyla ücrete bağlanmış (Bkz. Belge 2).

6-Vakfın türbe, mescid ve imaretten oluşan bölümlerinin ihtiyaçları, kalemlerine göre tefrik edilmiştir (Bkz. Belge 2 ve 3).

6-Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî Vakfı Gelir ve Giderleri

Şeyh Safiyyüddin, tarikatının temellerini Erdebil ve etrafında dergâha bağlı olan vakıf toprakları üzerinde atmıştır (Neseblî 2002: 8/894). Bu dönemde Şeyh Safiyyüddin dergâhının gelir kaynaklarını vakıf gelirleri ile ziyaretçilerin bahşiş ve adakları, ianeler ve “*çerağ akçesi*” gibi yardımlar teşkil etmekteydi. Safevîler devrinde Erdebil’de; 200 ev, 9 hamam, 8 kervansaray, bir kapalıçarşı, 100 dükkân, Kelhuran, Tacıbüyük, Talhab ve İbrahimabâd köyleri toprak gelirleri ile ipekten alınan gümrük resmi, Tebriz’de; 100 ev, 100 dükkân, iki köy ve Gilan, Astara ve Mugan’da emlak dergâha vakfedilmişti (Muradov 1983:92; Hinz 1992:10). 17. asır ortalarında bölgeyi ziyaret eden Evliya Çelebi (1314:2/275) de vakıfların çok olduğundan bahseder. Münecimbaşı Ahmed Dede (1285: 3/179) yukarıda bahsedilen Kelhuran köyünde, Şeyh Safiyyüddin’in dedelerinden Selahaddin, Kutbeddin, Salih ve babası Eminüddin’in kabirlerinin bulunduğunu yazar. 18. asırda bu köyün 15 hane, 4 bekâr nüfusu vardı ve halkı yıllık 9800 akçe vergi ödemekle mükellefti. Bu köyün etrafında da Safî-abâd, Kârkân, Hangâh/Baba Seydan gibi Safeviye tarikatını hatırlatan köyler bulunmaktadır (BA, TD 902, s.54).

Osmanlılar, Erdebil’i ele geçirdiklerinde Şah İsmail I zamanından başlayarak devam edegelen Şeyh Safiyyüddin türbesi evkafını mukarrer ve muhafaza ettiler. Nitekim vakıf kaydının başında geçen “*evkâf-ı mezbûr üslûb-ı evkâf-ı maziyye üzere mefruzü’l-kalem ...*” (BA, TD 896, s.1) kaydından, geçmiş zaman, yani Safevî dönemi biçiminin korunduğu anlaşılmaktadır. Bu meyanda Osmanlılar, başlangıçta 299 köyün gelirinin tamamı ile bir kısım köylerin gelirinden hisse ile Şahsevenlerden 38 adet cemaatin vergi gelirlerini vakfettiler (MD 135, hnr.1, s.164, tarih; Evasıt-ı RA 1141/Ekim 1728). Ancak, Şahseven isyanı bölgenin tahrip olmasına, köylerin boşalmasına ve halî kalmasına sebep olduğundan vakıf gelirleri düşmüştür.

Osmanlıların Şeyh Safiyyüddin türbesine vakıf bağlanması, Safevîlerin siyasi maksatla ortaya çıkmasından önce her yıl Erdebil tekkesine gönderdikleri “*çerağ akçesi*”nin bir devamı niteliğindedir. Öte yandan Türkmen unsuruna hoş görünerek onları kendi yanına çekmek ve böylece yerleşmeyi ve hâkimiyeti kolaylaştırmak siyasetinin bir gereği olabilir. Osmanlı idaresinin son bulmasından sonra da türbenin vakıfları devam etti ve Kaçar döneminde 19. asrın sonlarında bütün evkaf yine vergiden muaf tutuldu (Binbaşı Nizami 1995: 73).

Şeyh Safiyyüddin vakfının gelir kaynakları hakkında bilgi veren TD 902 numaralı defterde 12 köyün 220.275 akçe tutan öşür ve resim gelirinin vakfa ait olduğu kayıtlıdır (Tablo.4). TD 896 numaralı defterdeki gelir ve gider kayıtları ise aşağıda çıkarılmıştır.

A-Vakfın Gelir Kalemleri;

Evliya Çelebi'nin "*evkafı azîmedir*" dediği vakfın gelir kalemlerini mukata'alar, icâreler, resimler ve öşürler oluşturmaktadır⁴. Bu vakfın en önemli özelliği Osmanlıların mak-tu' alındığı serbest bırakması, yani vakıf arazisinde devlet denetiminden tam bağımsızlık vermesidir. Bu çerçevede vakıf, "*min-küllî-i-vücûh*" avarız-ı divaniyye, tekâlif-i örfiyye ve şakka türü tüm vergilerden muaf ve müsellemler tutulmuştur.

1-Mukata'a (nefs-i şehir) Gelirleri;

Mukata'a, arsası vakıf ve üzerindeki bina ve ağaçları mülk olan akarda mutasarrıf ta-rafından arsa vakfına verilmek üzere arsa için kat' ve ta'yin olunan yıllık ücrettir. Vakfa ait mukata'alar şunlardır;

1-Pazarlar "*bâzâr-ı hinta ve berg ve revgan ve piyaz ve penpe-fürûş*" (Buğday, yiyecek, yağ, soğan, pamuk satılan pazardır), "*bâzâr-ı hallacân-ı cedid*" (pamuk, yün, yatak ve yorgan satılan yeni pamuk pazarıdır), "*bâzâr-ı hallacân-ı atik*" (eski pamuk pazarıdır), "*bâzâr-ı sitr*" (örtü satılan pazardır), "*Meydan-ı cûllah*" (çul, bez, kumaş dokunan dükkânların yer aldığı meydandır) pazarları mukata'a gelirleri.

2-Esnaf teşekkülleri "*cemâat-i hallacân*" (pamukçu esnafı), "*cemâat-i sellahân*" (kasap esnafı), "*zehebabân*" (kuyumcu esnafı), "*kannâd* (şekerci) *Masum Bey*'in dükkân mukata'a gelirleri.

3-Sinaî tesisleri İplik ve dokumaların boyanması işleminin yapıldığı "*boyahane*", hayvanların kesildiği "*kasaphane*", kâğıt imal edilen "*kağıthane*", ok imal edilen "*dabirhane*" mukata'a gelirlerinden oluşur.

Mukata'a gelirlerinin yekûnu 266.400 akçe olarak kayıtlıdır. Esasen bu miktarın daha yüksek olması gerekmektedir. Ancak pek çok mukata'a kalemi harap hâde bulunduğundan bunlara ait gelirler kaydedilmemiştir (Bkz. Tablo 5).

2-İcâre (nefs-i şehir) Gelirleri;

İcare, müsakkâfât (tavanı havi binaları içine alan ev ve dükkânlar) ve müstegallâtan (bağ, bahçe, han, hamam ve arazi gibi gayrimenkul ve nemalandırılması meşrûut paraya

⁴ Vakıfların gelir kaynaklarının mahiyeti hakkında geniş bilgi için bkz. Bahaeddin Yediyıldız, (2003), *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi, Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, Ankara, TTK Basımevi, s.95-122.

ve vakfı adet olan menkûllere ve gedik tabir olunan aletler) muaccel (peşin) veya müeccel (yıllık) olarak alınan kira ücretidir (www.vgm.gov.tr).

1-Hamamlar: Tabar Mahallesi'nde "*Masum Beg*" ve "*Zahrî*", Niyardebir Mahallesi'nde "*Amiran Beg*", Dervaze Mahallesi'nde "*Han Ahmed*", Gumilan Mahallesi'nde "*Çelebi*" ve "*Lulire*", değirmen yanındaki bir hamam ve "*Meydan-ı köhne*" hamamlarının 95.200 akçe tutan icâre gelirleri (Bkz. Tablo 6).

2-Kervansaraylar: Tabar Mahallesi'nde "*Saffiâbâd*, *Cedid/Han-ı Salsan*", "*Ahdasî*" (Bekâr gençlerin kaldığı kervansaray), "*Hayırhane*", "*Ahdasî-i Şah Kubad*", "*Çagekân*", Hakkakân hamamı kurbundaki "*Ahdasî*", "*Yektalû-fürûş/Hakkakân*" (kutucu, hokkacı), "*Hacı Niyazî*", "*Şah Kubad*", "*Molla Mihnetî*", "*Alahî*" ve "*diğer Çagekân*" kervansaraylarının 123.120 akçelik icâre gelirleri (Bkz. Tablo 7).

3-Kapalıçarşılardaki dükkânlar: "*Kayseriyye Kapalıçarşısı*", tek katlı olduğu için "*Yekta çarşısı*" olarak adlandırılan çarşı ve "*Bıçakçılar*" çarşısındaki dükkânlardan alınan 23.400 akçelik icâre gelirleri (Bkz. Tablo 8).

4-Pazar, arasta ve mahallerdeki münferit dükkânlar: Dellal denilen satıcılar ile diğer esnafın iş yaptığı *arasta-i Meydan*'daki dükkânlar, "*bazar-ı bakara ve berg*" (sığır ve yiyecek, azık satılan pazardır) dükkânları, "*bazar-ı cedid*" (yeni pazar), "*bazar-ı hakkakân*" (kutu, hokka satılan pazardır), "*bazar-ı güllaç-dûz*" (güllâç tatlıcılar pazarı), "*bazar-ı haddad*" (demirci pazarı), "*bazar-ı hinta-i atik*" (eski buğday pazarı), "*bazar-ı kadim*" (eski pazar), "*bazar-ı kehhân*" (saman pazarı), "*bazar-ı muhayene-veren*" (belirli bir süre için kiralanan dükkânların bulunduğu pazar/geçici pazar) dükkânları, "*bühre*" (dere içindeki çayırılık ve sazlık), "*helvahane*" (helva dağıtılan/satılan yer), "*Meydan*" ve "*mizan-ı harir*" (ipek tartımı için konulan mizan terazisinin bulunduğu yer) canibindeki dükkânlar, "*mahalle-i Mücanlât(?)*", "*Rıza Han Beg*", "*Saffiâbâd*" ve "*Garp mahallesi*" yolundaki dükkânlardan alınan 120.000 akçelik icâre gelirleri (Bkz. Tablo 9).

5-Bağlar: "*Medrese*", "*Duhane*", "*Bayram Beg/Şah Bağî*", "*Saru Hoca*", "*Seydikârî*" ve "*Teke Mansur*" mevkiindeki "*Ma'bere*" adı verilen bağların tamamı "*halî*" olarak kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 10).

6-Haneler: "*Ağaber*", "*Ali Kuli*", "*Arslan*", "*Ayucî*", "*Cebu Ali*", "*Derviş*", "*Gurbetan*", "*Hacı Gökçe*", "*Halife Ziver*", "*Mansur*", "*Mehmed Safî*", "*Mehuce*", "*Mihiman*", "*Mir Kaziz*", "*Muhtar*", "*Samiabâd*", "*Şehinşah Beg*", "*Derunî*", "*Camimî*", "*Seyyid Hamid Aybardân*", "*Şahnagân*", "*Teke Mansur*", "*Uzun Oluk*", "*Yağmanşa'ad*", Niyardebir Mahallesi-

de “Ağayân”, asiyab kurbunda ve “Kazavlu” mahallesinde birer hanenin 1.320⁵ akçelik icâre geliri (Bkz. Tablo 11).

7-Değirmenler (Asiyab); “Ali Beg”, “Çavuş”, “Gurbetân”, “Hamid”, “Hasan Yaru”, “Hecime”, “İsmail”, “Kaduresir”, “Kelceran”, “Kemalabâd”, “Kızıl Ağaç”, “Mirza Ahmed”, “Seyyid Masum Beg”, “Şah Kubad”, “Şeyh Hamid” ve “Şeyhşah Beg” adlarını taşıyan değirmenlerin 900 akçelik icâre geliridir (Bkz.Tablo 12).

3-Resim ve Öşür Gelirleri;

1-Çift resmi ve bağlantıları; Osmanlı klasik çift-resmi sisteminin uygulandığı Erdebil’de köylüler statülerine göre; çift resmi 50 akçe, nimçift resmi 25 akçe, bennak resmi 18 akçe, caba resmi 12 akçe ve mücerred resmi 6 akçe ödemekle mükellef tutulmuşlardır. Bu meyanda 486 çift haneden 24.300 akçe, 151 nimçift haneden 3.775 akçe, 634 bennak haneden 11.412 akçe, 556 caba haneden 6.672 akçe ve 272 mücerredten 1.632 akçe olmak üzere çift hane ve bağlantılarından toplam 47.791 akçe resim vakfa gelir kaydedilmiştir. Yukarıdaki rakamlara göre 1827 hane ve 272 bekâr olmak üzere yaklaşık 10.000 köylü Şeyh Safiyyüddin vakfı reayasıdır (Bkz. Tablo 13).

2-Tarım ürünleri: Erdebil kıy kesiminde yetişen buğday, arpa, erzen, zekerek, kuşne (karaburçak), mercimek, nohut, penbe, çeltik, bostan, meyve, sir (sarımsak), piyaz (soğan), keten ve yonca üretiminden alınan vergilerdir. Aynî ve nakdî vergi usulüne göre mahsulün tahrir kıymeti; buğdayın kilesi 40 akçe, arpanın kilesi 30 akçe, darı, zekerek ve kuşnenin kilesi 20 akçe, mercimek ve nohudun kilesi 60 akçe, pamuğun manı 1000 akçe, çeltiğin manı 100 akçedir. Vakıf defterinin masraf kısmında ölçüde İstanbul kilesi kullanıldığı belirtilmiştir. Bu sebeple yukarıdaki verilen kile, kilograma çevrilmek istendiğinde 1 kile-24,215 kg. olarak alınmalıdır. Ayrıca 1 Tebriz manı 3 kg’dır. Defter kayıtlarından gallât nevinden mahsulden beşte bir, hububat nevinden mahsulden öşür (onda bir) nispetinde vergi alındığı anlaşılmaktadır. Buna göre, buğdaydan 270.000 akçe (6750 kile), arpadan 102.750 akçe (3425 kile), erzenden 27.200 akçe (1360 kile), kuşneden 13.700 akçe (685 kile), mercimek ve nohuttan 8.880 akçe (158 kile), zekerekten 4.100 akçe (205 kile), penbeden 1.500 akçe (15 menn), çeltikten 2.250 akçe (225 menn) nakdî (aynî) vergi alınması öngörülmüştür.⁶ Ayrıca bostandan 11.420 akçe,

⁵ Defter kaydında hane dökümü; aded: 26, ma’mur: 4, harab: 22, fi sene kıymet: 1440 şeklindedir (BA, TD 896, s.2).

⁶ Defterde verilen bu rakamlar sadece aynî öşür (1/10) ve hums (1/5) yekûnunu gösterdiğinden gerçek üretimi vermemektedir. Gerçek üretiminin bulunabilmesi için hububatta öşür miktarının 10, gallâtta hums miktarının 5 ile çarpılması gerekmektedir.

sir ve piyazdan 5.000 akçe, keten ve yoncadan 8.270 akçe ve meyveden 300 akçe vergi kaydedilmiştir. Keza bina yapım malzemesi ve hayvan yemi olarak kullanılan samandan *baha-i kâh* namıyla bir vergi alınmıştır. Baha-i kâh olarak Erdebil'den 4.440 akçe, Serab'dan 3.240 akçe, Miyane'den 420 akçe ve Pervane'den 1.270 akçe olmak üzere toplam 9.370 akçe vergi konulmuştur. Buna göre tüm tarım ürünlerden 460.990 akçe-lik miktar vakfa gelir kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 14).

3-Arıcılık ve hayvancılığa dayalı vergiler: Arıcılık faaliyetlerinde bulunanlardan alınan 20.365 akçe kevvare (kovan), küçükbaş hayvan besleyenlerden alınan 9.789 akçe adet-i ağnam, hariçten bir sipahinin toprağına gelen kimselerin sahip oldukları koyun/keçilerden alınan 13.480 akçe kışlak, ağıl, otlak ve yaylak resimleri vakfa gelir kaydedilmiştir. Arıcılık ve hayvancılığa dayalı gelirlerin toplamı 43.634 akçedir (Bkz. Tablo 15).

4-Bâd-ı hevâ türü vergiler: Bâd-ı hevâ, resm-i arusiyye, cürm ü cinayet, tapu, yava, deştibânî v.s. vergiler için kullanılan genel bir addır. Arusiyyeden 7.200 akçe, deştibânîden 34.400 akçe, bâd-ı hevâdan 89.700 akçe olmak üzere toplam 131.300 akçe vakfın bu tür vergilerden gelen gelir kaynağıdır (Bkz. Tablo 16).

5-Değirmen (Asiyab) geliri: 29 köyde bulunan değirmenlerden toplam 4.660 akçe vakfın gelir kaynaklarından.

6-Toplam gelir: Defterde bazı köy ve mezraalar "*halî*" olarak kaydedilmiş, vergi kalemlerinin teferruatına girilmeden; "*hâsıl hums-ı gallât ve öşr-i hububat ve resm*" başlığı altında sadece yekûn hâsılı verilmiştir. Buna göre vakfın gelir kaynaklarının 630.340 akçesini (%44,8) şehir merkezinden gelen mukata'a ve öşürler, 777.043 akçesini (%55,2) kır kesiminden gelen resim ve öşürler oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 1 ve 17; Belge 4).

B-Vakfın Gider Kalemleri

Vakfın gider kalemlerini vazifelilere ödenen maaşlar ve imaretin ihtiyaç duyduğu mallara yapılan harcamalar oluşturmaktadır. Vakfın masârifât kalemi; türbe, mescid ve imaret olmak üzere üç cihete bölünmüştür.

1-Şeyh Safiyyüddin Dergâhı Personel Giderleri

Şeyh Safiyyüddin dergâhında müteveli, nazır-ı vakf, hatip, imam, vaiz, müderris, huffâz, eczahân, mu'arrif, muallim-i sıbyan, kayyim, ferraş, türbedâr, kâtib-i evkaf, cabi, hazinedâr, hafız-ı kütüb, kâtib-i kiler, vekil-i harç, bevab, tabbâh, habbâz, suyolcu ve saka görev yapmaktadır.⁷ Ayrıca Evliya Çelebi'nin (1314: 2/275) kaydına göre "*yüzler-*

⁷ Vakıf vazifelileri hakkında geniş bilgi için bkz. Yediylidiz, 2003: 367-382; <http://www.vgm.gov.tr>. 13.02.2009

ce dervişân-ı türbedârı” vardır. Bu görevlilerin bir kısmı türbe, bir kısmı mescit ve bir kısmı da imaret kısmında hizmet etmektedir. Bu hizmetlerine karşılık da bir ücret almaktadırlar (Tablo 18). Vakıf görevlilerinin aldıkları günlük ücretin toplamı 1235 akçedir. Defter hesaplamasına göre bir yıl 354 gün olarak belirlenmiştir. Buna göre görevlilere yıllık 437.190 akçe ücret ödenmektedir.

2- Şeyh Safiyyüddin Vakfı Türbe ve Mescidi Malzeme Giderleri

Şeyh Safiyyüddin türbe ve mescidinde kullanılmak üzere şem'i-asel (balmumu), şem'i-revgan (mumyağı), revgan-ı sade (yağ), hasır ve ferş (döşeme) için harcanan paradır. Bu meyanda çerağda ve diğer alanlarda kullanılan bu maddelere günlük 380 akçe (yıllık 134.520 akçe), hasır ve ferşe yıllık 6000 akçe harcanacağı kaydedilmiştir (Tablo 19).

3- Şeyh Safiyyüddin Vakfı İmareti Malzeme Giderleri

Evliya Çelebi'nin (1314: 2/275) “rûz-ı şeb ziyaretçilerine ni'meti mebzûldür” dediği Şeyh Safiyyüddin imaretinin ihtiyacı olan hinta, revgan, pirinç, ganem, asel, za'ferân⁸ (safran), berk (azık; yiyecek, içecek) ve hataba (odun) harcanan paradır. Bu ihtiyaçların bir kısmı günlük, bir kısmı haftalık satın alınmaktadır. Satın alınan malzemeden imarette çorba (şorba), etli pilav ve zerde tatlısı ikramı yapıldığı anlaşılmaktadır. Defterde malzemelerin hangi yemek için alındığı belirtilmiştir. Buna göre; çorba için buğday ve yağ, ekmek için buğday, pilav için pirinç, yağ ve et, zerde için pirinç, bal ve za'feran satın alınmaktadır (Bkz. Tablo 20). Pişirilen yemekler; gendüme ve yoğurtla pişirilen ayran çorbası, safran, pirinç ve şekerle (bal) pişirilen zerde tatlısı, et ve pirinçle pişirilen etli pilavdır. Bütün bu yemekler için harcanan para yıllık 524.160 akçeydi.

İmarete başka şehir, kasaba ve köylerden gelen kimseler burada misafir edilip yemek ikram edildikten başka, bunlar geri dönerken yolda yemeleri için kendilerine berk/bark verilirdi. Azığın erzakı dışarıdan satın alınırdı. Bunun için harcanan para yıllık 10.620 akçeydi.

Erdebil şehri coğrafi konum ve iklim şartları itibarıyla kış ayları soğuk geçen bir bölge olması sebebiyle, ısınma için odun gerekiyordu. Ayrıca mutfakta yemeklerin pişirilme-

⁸ Za'feran safran bitkisidir. Safran soğanlı bir bitki olup, baharat, boya maddesi, ilaç, kozmetik ve halk hekimliğinde kullanılır. İran mutfağının vazgeçilmezlerinden olan safran, tatlılardan sıklıkla aşure ve zerde yapımında ve lokum imalatında kullanılır. Tadı biraz keskin ve samansıdır. Yemeklere parlak sarı bir renk katar. Defter kaydında da zerde yapımında kullanılmak için satın alındığı belirtilmiştir.

sinde de odun lazımdı. İmaretin günlük odun ihtiyacı Tebriz ölçüsüyle 200 batman, yıllık odun ihtiyacı 70.800 batmandı (batman-ı Tebrizî). Batmanı 3 akçe olan odun için vakıf gelirlerinden yıllık 212.400 akçe harcama yapılmıştır.

İmaretin yukarıda bahsedilen masraf kalemlerinin toplam yıllık gideri 747.180 akçe olarak hesaplanmıştır (Tablo 21).

4-Pir Abdülmelik Mescidi Personel Giderleri

Erdebil şehrinin Niyardebir mahallesinde yer alan Pir Abdülmelik Mescidi'nin masrafları da Şeyh Safiyyüddin vakfından karşılanmaktaydı. Zikredilen camide bir imam-hatip, iki müezzin ve bir kayyım görev yapmaktaydı. Günlük olarak imam-hatibe 30 akçe, müezzinlere 10'ar akçe (ikisine 20 akçe), kayyime 10 akçe verilir ve şem'i-revgana 20 akçe harcanırdı. Böylece mescidin günlük 80 akçe, yıllık 28.320 akçe gideri, Şeyh Safiyyüddin vakfından karşılanırdı (Bkz. Belge 5).

5-İmanî Mescidi Personel Giderleri;

Masrafları Şeyh Safiyyüddin vakfından karşılanan diğer bir cami, şehrin Tabar Mahallesi'nde yer alan İmanî Mescid'di. Bu mescitte görev yapan imam-hatibe 30 akçe, iki müezzine 10'ar akçeden 20 akçe, kayyime 10 akçe günlük ücret ödenir ve şem'i-revgana 20 akçe harcanırdı. Toplam harcama tutarı günlük 80 akçe, yıllık 28.320 akçeydi (Bkz. Belge 6).

6-Gelir-gider Hesabına Göre Bakiye

Defter kayıtlarına göre Şeyh Safiyyüddin vakfının gelir toplamı 1.401.495 akçe, masraf toplamı 1.381.530 akçedir (Bkz. Tablo 2). Gelirden gider çıkarıldığında 19.965 akçe bakiyedir (Bkz. Belge 7). Ancak bizim hesaplarımıza göre vakfın gelirleri 1.407.383 akçe tutmaktadır. Bu durumda bakiye, 25.853 akçeyi bulmaktadır.

7-Sonuç

Araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1-Osmanlı Devleti, 16-18. yüzyıllar boyunca rekabet içerisinde bulunduğu ve muhâsamâta dayalı bir tarihe sahip olmasına rağmen, İran, Azerbaycan, Anadolu ve diğer Türk coğrafyasında büyük üne sahip ve muhabbet duyulan bu Safevî ceddine gereken saygıyı göstermiştir. Küçük Çelebi-zâde Efendi'nin (1282: 332) Osmanlı serdarının “*ecdâd-ı şâhân-ı acem*” ve “*darû'l-irşâd*” olan Erdebil şehrinin tahrip olmasını istemediğine dair kaydı ve araştırma konumuz olan vakıf mukarrerleri bunun göstergesidir.

2-A.Yaşar Ocak (1999: 8), Osmanlı-Safevî mücadelesini esas itibarıyla bir siyasi rekabet veya husumet meselesi olarak görür ve “*teolojik açıdan mütalaa etmenin eksik bir değerlendirme olacağını, meselenin sosyal ve iktidar kavgası olarak ele alınması gerektiğini*” belirtir. Osmanlıların bu vakfı muhafaza etmesi ve devamlılığını sağlamak için önemli ölçüde gelir kaynakları bağlaması, Ocak'ın yukarıdaki görüşünü desteklemektedir. Zira Osmanlı Devleti, kızılbaş anlayışa sahip bu vakfı düşük bir akarla tutabilir veya topraklarını mirî (hass, zeamet, timar) için zapt edebilirdi. Böyle bir durumun bölgenin iktisadî ve sosyal hayatını derinden etkileyeceği aşîkârdır. Ancak, Osmanlıların bölgeye yerleşme politikasını ve gayretlerini etkileyeceğinden vakfın üslub-ı maziye üzere muhafazası, siyaseten Osmanlı yerleşme politikasına uygunluk arz etmektedir. Çünkü yok etme siyaseti uygulamak, bir kazanç olarak algılanmamış, bilakis vakıf ve vakıf muafiyetleri, içtenlikle veya siyaseten her ne suretle olursa olsun, bölge halkının ve Şeyh Safiyyüddin müntesiplerinin tepkisinin azaltılması ve hatta bir isyana kalkışmamaları temin için bir araç olarak kullanılmış olabilir.

3-Defter kayıtları vakfın gelir kaynakları itibarıyla önemli bir ekonomik güce sahip olduğunu göstermektedir. Erdebil sancağının mukata'a, icâre, resim ve öşürlerden oluşan şehir ve kırsal kesimi vergi gelirlerinin toplamı 4.814.207 akçedir (Bkz. Tablo 3). Bu gelirin yaklaşık yüzde 30'luk bir kesimi Şeyh Safiyyüddin vakfına aittir. Tespit ettiğimiz bu oran, B. Yediyıldız'ın (2003: 146-150) Osmanlı İmparatorluğu'nun genelinde vakıfların iktisadi gücüyle ilgili “*18. asırda vakıf gelirlerinin hacmi, hemen hemen devlet gelirlerinin üçte birine eşittir.*” tahminine uygun düşmektedir. Bu sonuç, Osmanlıların kadim zamandan beri hâkim oldukları coğrafyada uyguladıkları sosyal ve iktisadi politikaları, İran-Azerbaycan coğrafyasında da uyguladıklarını göstermektedir.

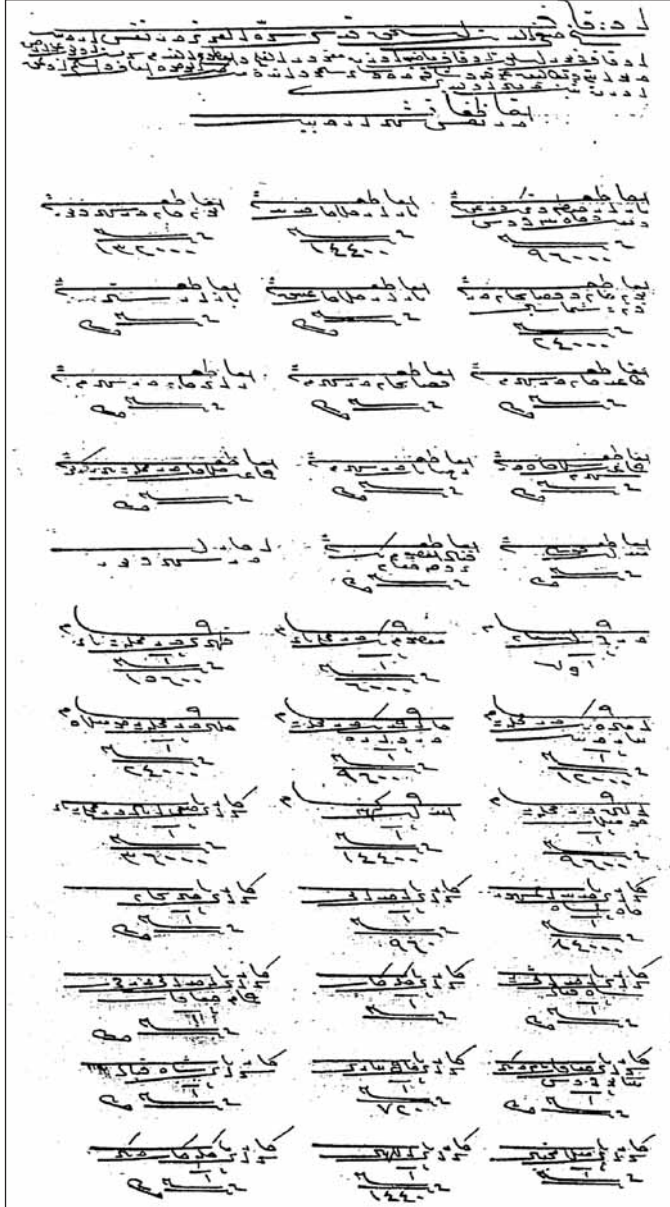
4-Erdebil, Safevîler için “*mukaddes başkent*”tir. Osmanlıların 1723 askerî harekâtı esnasında Azerbaycan-İran coğrafyasındaki birçok kentin halkı katliamdan korkarak şe-

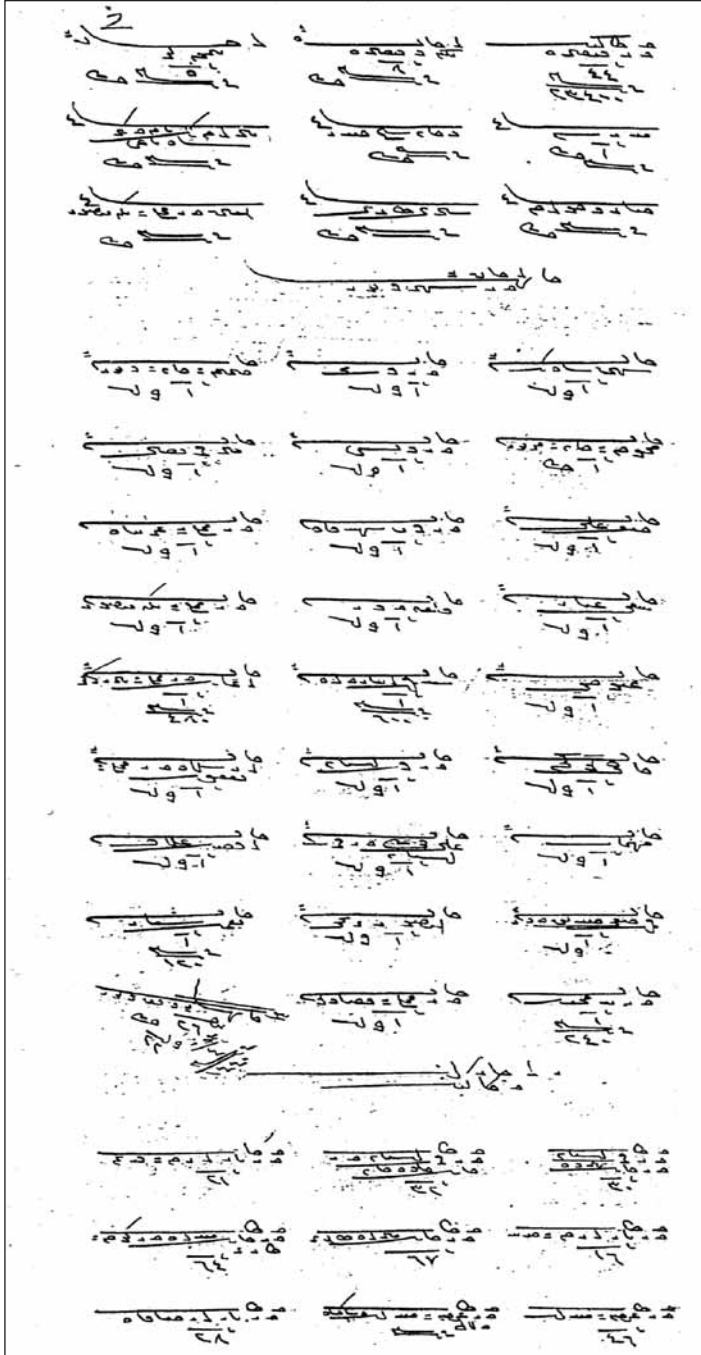
hirlerini terk etmiştir (Bilgili, 2004: 147-174). Bu göç olayının Erdebil’de ise çok az olduğu 902 numaralı tahrir defterindeki nüfus bilgilerinden anlaşılmaktadır. Nitekim zikredilen deftere göre, 1728’de şehrin nüfusu yaklaşık 15 bin kişiydi (BA, TD 902, s.6-40; Bilgili 2004: 151). Bu nüfus, Osmanlı Anadolu’suna göre büyük ölçekli bir şehri ifade eder. Göç olayının gerçekleşmemesinde temel etkenin Şeyh Safiyyüddin dergâhının manevi ve maddi varlığı olduğu düşünülmektedir.

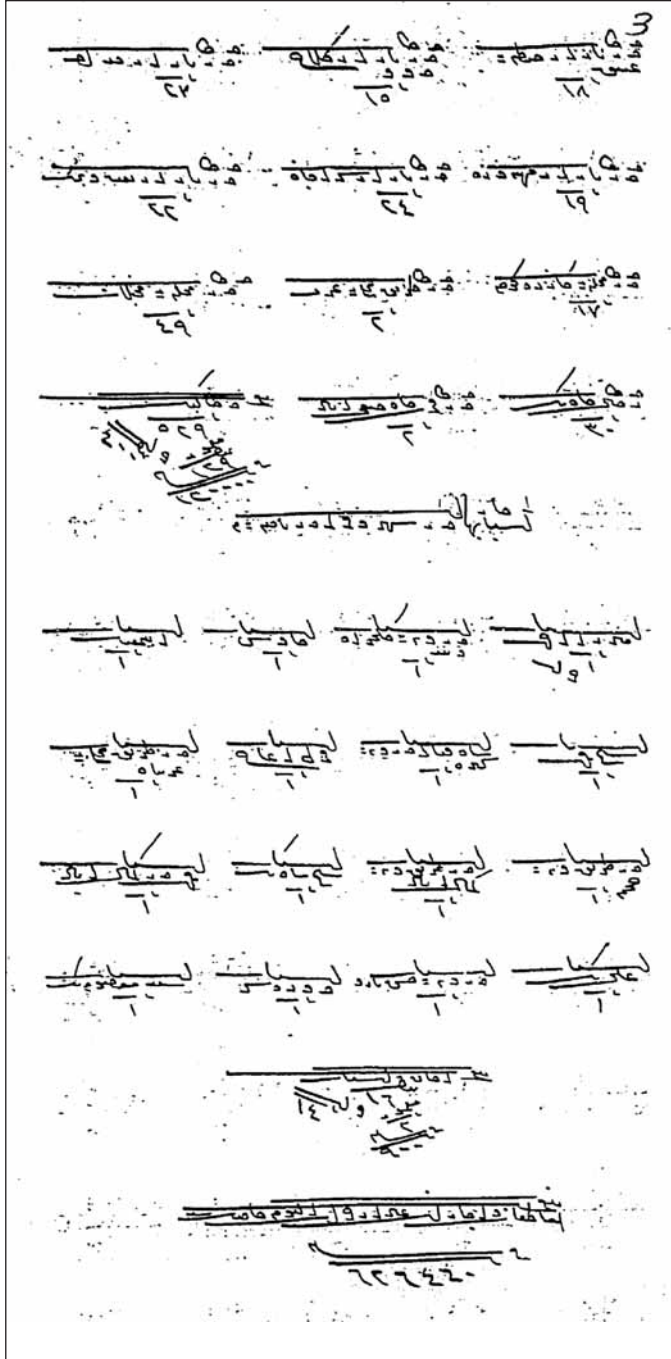
5-Osmanlıların sanayi tesisleri ve ticarethaneleri vakfa gelir kaydetmesi, yerleşme politikası çerçevesinde bilinçli bir davranış olarak değerlendirilmektedir. Zira vakıfların varlığının, -Erdebil’de olduğu gibi- şehirlerdeki ticarethane ve sanayi tesislerinin faal olarak işlemesini sağladığı ve halî ve harab olmasının önüne geçtiği bilinmektedir. Nitekim Şeyh Safiyyüddin vakfına ait defter kayıtlarında, halî olanlardan çok daha fazla faal sanayi-ticaret tesislerinin bulunması yukarıdaki görüşü desteklemektedir. Üretim ve ticaret tesislerinin faaliyetlerini sürdürmesinde, kır kesimi gelirlerinin vakfa akmasının etkisi de önemlidir. Bu suretle şehirdeki sanayi ve ticaret sürdürülebilmiş, bu olguya dayalı olarak şehrin mimari, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişimi sağlanabilmiştir.

BELGELER

Belge 1/a: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı şartı ve bazı gelirlerini gösteren orijinal belge

Belge 1/b: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı şartı ve bazı gelirlerini gösteren belgenin metni

Evkâf-ı Şeyh Safiyyüddin İshak kaddes-Allahü sirruhu el-aziz der nefis-i Erdebil. Evkâf-ı mezbûr üslub-ı evkâf-ı maziyye üzere mefruzü'l-kalem ve maktu'ü'l-kadem serbest olup avarız-ı divanîyye ve tekâlif-i örfîyye ve şakkâdan ve sâir sencü-vatdan min-küllî'l-vücuha muaf ve müsellemlen olmak üzere sebt-i defter olundu.

mukata'at-ı der nefis-i şehir-i Erdebil _____
 mukata'a-i bazar-ı hinta ve berk ve revgan ve pıyaz ve penbe fûruş, fi sene 96000
 mukata'a-i bazar-ı hallacân-ı cedit, fi sene 14400
 mukata'a-i boyahane der şehir-i mezbûr, fi sene 132000
 mukata'a-i boyahane ve kasaphane der karye-i Şimasi, fi sene 24000
 mukata'a-i bazar-ı hallacân-ı atik, fi sene harab
 mukata'a-i bazar-ı sitr, fi sene harab
 mukata'a-i kağıdhane der şehir-i m., fi sene harab
 mukata'a-i kasaphane der şehir-i m., fi sene harab
 mukata'a-i dahirhane der şehir-i m., fi sene harab
 mukata'a-i cemaat-i sellahân der şehir-i m., fi sene harab
 mukata'a-i zehebaban der şehir-i m., fi sene harab
 mukata'a-i cemaat-i hallacân der mahalle-i Pir harab
 mukata'a-i meydan-ı cüllah fi sene harab
 mukata'a-i kannâd Masum Beg ber-vechi hemam fi sene harab

icarât-ı der şehir-i mezbûr _____
 hamam der kurb-ı asiyab, bab 1, harab
 hamam-ı Masum Beg der mahalle-i Tabar, bab 1, fi sene 6000
 hamam-ı Zahri der mahalle-i Tabar, bab 1, fi sene 15600
 hamam-ı Amiran Beg der mahalle-i Niyardebir, bab 1, fi sene 16000
 hamam-ı Han Ahmed Beg der mahalle-i Dervaze, bab 1, fi sene 9600
 hamam-ı Çelebi der mahalle-i Gumilan, bab 1, fi sene 24000
 hamam-ı Lulire? der mahalle-i Gumilan, bab 1, fi sene 9600
 hamam-ı meydan-ı köhne, bab 1, fi sene 14400

karbansaray-ı Safiabâd der mahalle-i Tabar, fi sene 36000
 karbansaray-ı Cedit el-meşhur Han Aşan, fi sene 84000
 karbansaray-ı Ahdasî, bab 1, fi sene 960

karbansaray-ı Hayrîhane, bab 1, fi sene harab
 karbansaray-ı Ahdası-i Şah Kubad, bab 1, fi sene harab
 karbansaray-ı Çakakan, bab 1, fi sene harab
 karbansaray-ı Ahdası der kurb-ı hamam-ı Çagakân harab
 karbansaray-ı Çagakân nam-ı diğêr Yektalu fûruş harab
 karbansaray-ı Hacı Niyazî, bab 1, fi sene 720
 karbansaray-ı Şah Kubad, bab 1, fi sene harab
 karbansaray-ı Molla Mihnetî, bab 1, fi sene harab
 karbansaray-ı Alahî, bab 1, fi sene 1440
 karbansaray-ı, Çagakân-ı diğêr, bab 1, fi sene harab
 dekakin der Kaysere (Kayseriyye), bab 44, fi sene 23.400
 icare-i Yekta ve Kaysere, bab 8, fi sene harab
 icare-i Bıçakçılar, bab 5, fi sene harab

bağ-ı Medrese, bab 1, fi sene harab
 bağ-ı Dûhane Şeyh Haydar, fi sene harab
 bağ-ı Bayram Beg nam-ı diğêr Şah Bağl, fi sene harab
 bağ-ı Saru Hoca (Havace), fi sene harab
 bağ-ı Seydîkâri, fi sene harab
 bağ-ı Ma'bere der mahalle-i Teke Mansur, fi sene harab

icare-i haneha-i der şehr-i mezbûr _____
 hane-i Şehinşah Beg, bab 1, harab
 hane-i Derunî, bab 1, harab
 hane-i Camimî hane-i mezbûr, bab 1, harab

.....

hane-i Seyit Hamid Aybardan ?, bab 1, fi sene 600
 hane-i Ağayân der mahalle-i Niyardebir, bab 1, fi sene 480
 hane der yed-i Mecid, bab 1, fi sene 240

yekûn haneha-i vakf-ı mezbur aded 26, mamur: 4 harab: 22 fi sene kıymet 1440

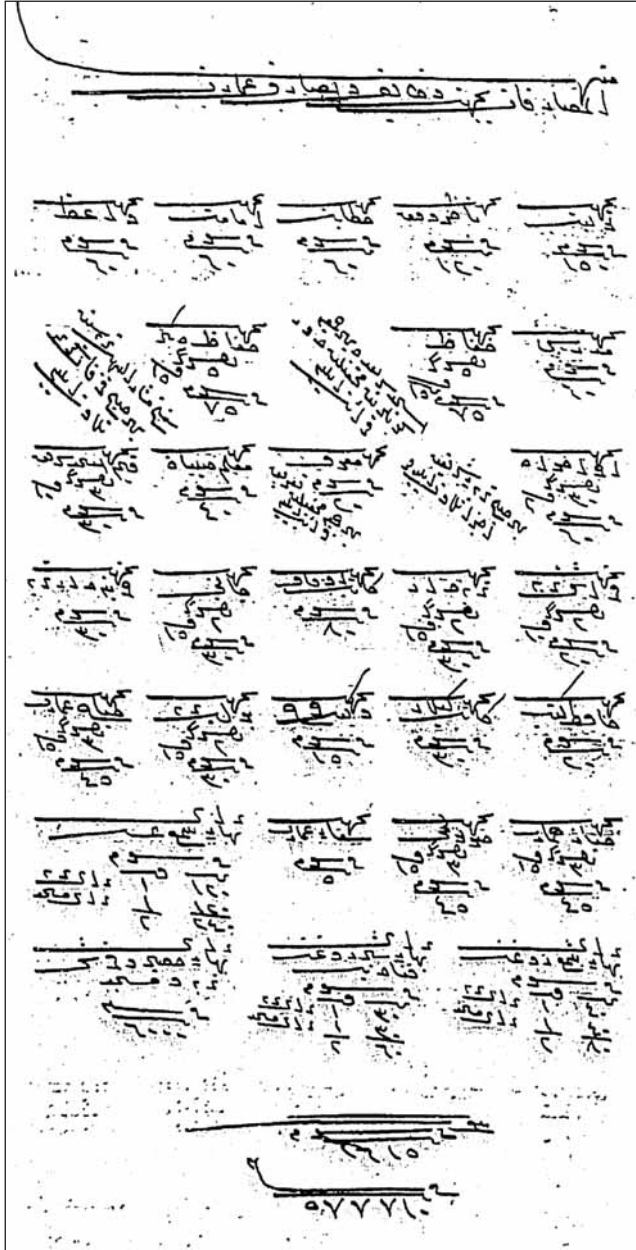
icarât-ı dekaîn _____
 dükkân der kurb-ı asiyab der canib-i behrun, bab 30
 dükkân der kurb-ı asiyab der canib-i helvehane, bab 32
 dükkân der bazarha-i kadim, bab 1
 dükkân der bazarha-i cedid, bab 16
 dükkân der canib-i mizan-ı harir, bab 67

dükkan der canib-i Meydan der küçe-i Kariz, bab 64
 dükkan der arasta-i Meydan, bab 49
 dükkan der arasta-i Meydan-ı sakinlü-i Dellal, fi sene
 dükkan der bazar-ı hakkakân, bab 28
 dükkan der bazar-ı hinta-i atik, bab 18
 dükkan der bazar-ı güllaç düz, bab 15
 dükkan der bazar-ı haddad, bab 27
 dükkan der bazar-ı muhayene veren, bab 19
 dükkan der bazar-ı keh(a) hân), bab 24
 dükkan der bazar-ı bakara ve berg, bab 22
 dükkan der mahalle-i Kazru küçe, bab 17
 dükkan der tarik-i mahalle-i Garb, bab 2
 dükkan der mahalle-i Mücenlât?, bab 49
 dükkan der kurb-ı Han Safiabâd, bab 2
 yekün dekakin bab 529, mamur 129, harab 400, fi sene _____ 120.000

icarât-ı asiyabha der şehri ve kura der nahiye-i m.
 asiyab-ı Mirza Ahmed, bab 1, harab
 asiyab-ı der karye-i Kelceran, bab 1
 asiyab-ı Çavuş, bab 1
 asiyab-ı İsmail, bab 1
 asiyab-ı Şeyh Hamid, bab 1
 asiyab-ı Şah Kubad der karye-i Giren, bab 1
 asiyab-ı Kızıl Ağaç, bab 1
 asiyab-ı der tarik-i mahalle-i Gurbetân, bab 1
 asiyab-ı der tarik-i karye-i Hecime, bab 1
 asiyab-ı der tarik-i karye-i Kemalabad, bab 1
 asiyab-ı Şeyh Şah Beg, bab 1
 asiyab-ı Hamid der Kemalabad, bab 1
 asiyab-ı Ali Beg, bab 1
 asiyab-ı der karye-i Hasan Yaru, bab 1
 asiyab-ı Kadure-sir, bab 1
 asiyab-ı Seyyid Masum Beg, bab 1
 yekün icare-i asiyab beher 16 ma'mur, bab 2, harab bab 14, fi sene ____ 900
 yekün mukata'at ve icarât gayri ez harab el-yevm hasıl-ı şûd fi sene ____ 626.460

Kaynak: BA, TD 896, s.1-3.

Belge 2/a: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı görevlilerine ait bazı şartları gösteren orijinal belge

Belge 2/b: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı görevlilerine ait bazı şartları gösteren belgenin metni

Minha _____ el-masarifât bi-cihet vezâif ve masârif-i imaret bi-cihet-i tevliyet, fi yevm kıymet 150
 bi-cihet-i nazır-ı vakf, fi yevm kıymet 120
 bi-cihet-i hitabet, fi yevm 60
 bi-cihet-i imamet, fi yevm 60
 bi-cihet-i vaiz, fi yevm 60
 bi-cihet-i müderris, fi yevm kıymet 60
 bi-cihet-i huffâz, neferen 5, fi kıymet 15, fi yevm kıymet 75. Mescid-i şerifde beher Cum'a günlerinde muhikkinlere devr-i kırâat eyleye.
 bi-cihet-i huffâz-ı diğer, neferen 5, fi kıymet 15, fi yevm kıymet 75. Şeyh-i müşarû-nileyh türbesinde beher sabah Furkan-ı Kerîm tilâvet eyleye.
 bi-cihet-i eczâhân, neferen 30, fi 2, fi yevm kıymet 60. Beher sabah türbe-i şerifde eczâ tilâvet eyleye.
 bi-cihet-i mu'arrif, fi yevm kıymet 20. Beher Cum'a muhikkinlere tarif-i kırâat eyleye.
 bi-cihet-i muallim-i sıbyan, fi yevm kıymet 40
 bi-cihet-i kayyim-i mescid-i şerif, neferen 3, fi 10, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i ferraş-ı türbe, neferen 2, fi 10, fi yevm kıymet 20
 bi-cihet-i türbedar, neferen 2, fi 15, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i katib-i evkaf, fi yevm kıymet 80
 bi-cihet-i cabi, neferen 2, fi 15, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i hazinedar-ı türbe, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i hafız-ı kütüb, fi yevm kıymet 20
 bi-cihet-i katib-i kiler, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i vekil-i harç, fi yevm kıymet 15
 bi-cihet-i bevab-ı türbe, neferen 2, fi 15, fi yevm kıymet 30
 bi-cihet-i tabbah-ı imaret, neferen 3, fi 15, fi yevm kıymet 45
 bi-cihet-i suyalcı, neferen 3, fi 15, fi yevm kıymet 45
 bi-cihet-i saka-i imaret, fi yevm kıymet 5
 beray-ı baha-i şem'i-asel

fi yevm		
kıymet	kıyye	
120	1	beray-ı türbe
120	1	beray-ı mescid
240	2	

beray-ı baha-i şem'i-revgan

fi yevm		
kıymet	kıyye	
40	1	beray-ı türbe
40	1	beray-ı mescid
80	2	

beray-ı baha-i şir-i revgan

fi yevm		
kıymet	kıyye	
30	1	beray-ı türbe
30	1	beray-ı mescid
60	2	

beray-ı baha-i hasır ve ferş-i türbe ve mescid

fi sene kıymet 6.000

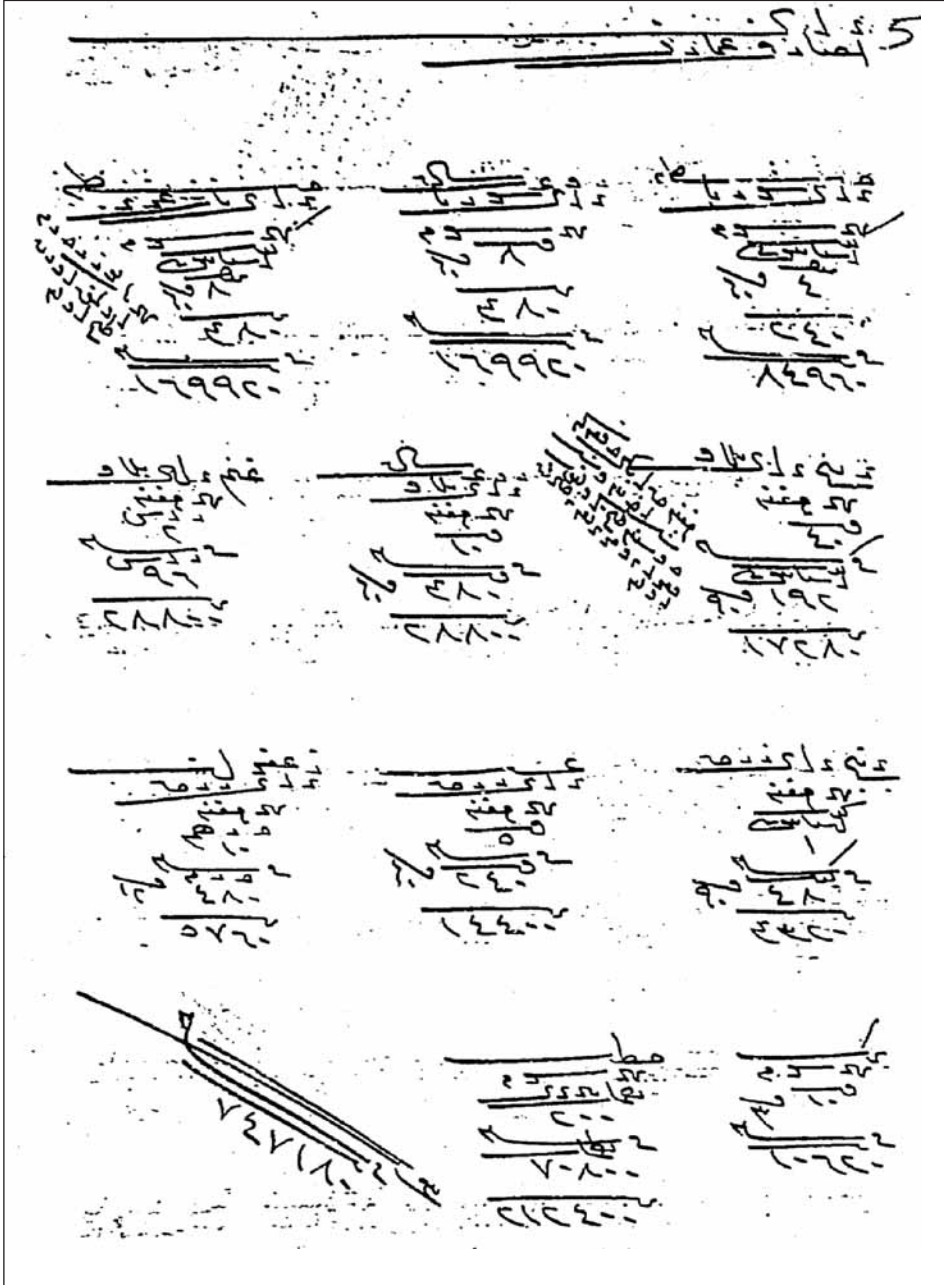
Yekün _____

fi yevm _____kıymet 1615

fi sene _____ kıymet 577710

Kaynak: BA, TD 896, s. 56.

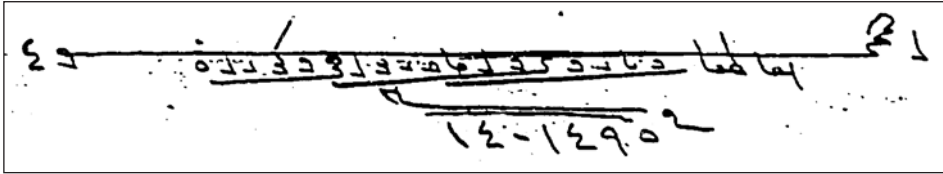
Belge 3/a: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı imareti masraflarını gösteren orijinal belge

Belge 3/b: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı imareti masraflarını gösteren belgenin metni

beray-ı masârif-i imâret		
Hinta beray-ı şorba beher yevm keyl-i İstanbulî aded 4, fi 60, kıymet 240 fi sene kıymet 84960	Revgan-ı sade beray-ı şorba beher yevm kıyye 8, fi 60, kıymet 480 fi sene kıymet 169920	Hinta beray-ı nan-ı aziz beher yevm keyl-i İstanbulî aded 8, fi 60, kıymet 480 fi sene kıymet 169920
Pirinç beray-ı pilav beher hafta kıyye 40 fi sene keyl-i İstanbulî 192, fi 90 kıymet 17280	Revgan-ı sade beray-ı pilav beher hafta kıyye 10 fi sene kıyye 480, fi 60 kıymet 28800	Ganem beray-ı pilav beher hafta re's 2 fi sene re's 96 kıymet 28800
Pirinç beray-ı zerde beher hafta keyl-i İstanbulî 1 fi sene keyl 48, fi 90 kıymet 4320	Asel beray-ı zerde beher hafta kıyye 5 fi sene kıyye 240, fi 60 kıymet 14400	a'feran beray-ı zerde beher hafta dirhem 10 fi sene dirhem 480, fi 12 kıymet 5760
berk beher yevm kıyye 10, fi 3 fi sene kıymet 10620	Hatab beher yevm batman-ı Tebrizî 200 fi sene batman 70800 kıymet 212400	Yekün _____ fi sene kıymet 747180
Kaynak: BA, TD 896, s.57.		

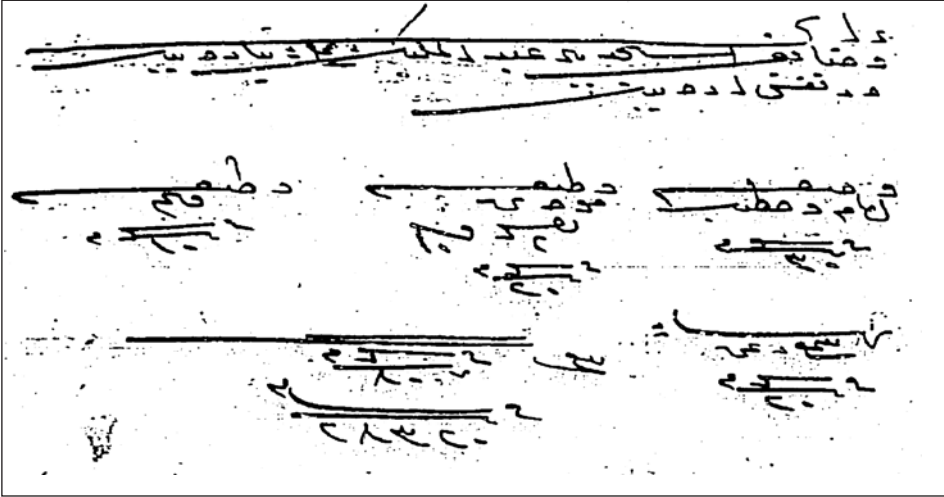
Belge 4/a: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı gelirleri toplamını gösteren belgenin orijinali

Belge 4/b: Şeyh Safiyyüddin-i Erdebilî vakfı gelirleri toplamını gösteren belgenin metni

el-mecmû _____
mukata'at ve bâ-ruy-ı kurrahâ der nevahi-i mezkûrân
fi sene _____ kıymet 1401495
<i>Kaynak: BA, TD 896, s.56.</i>

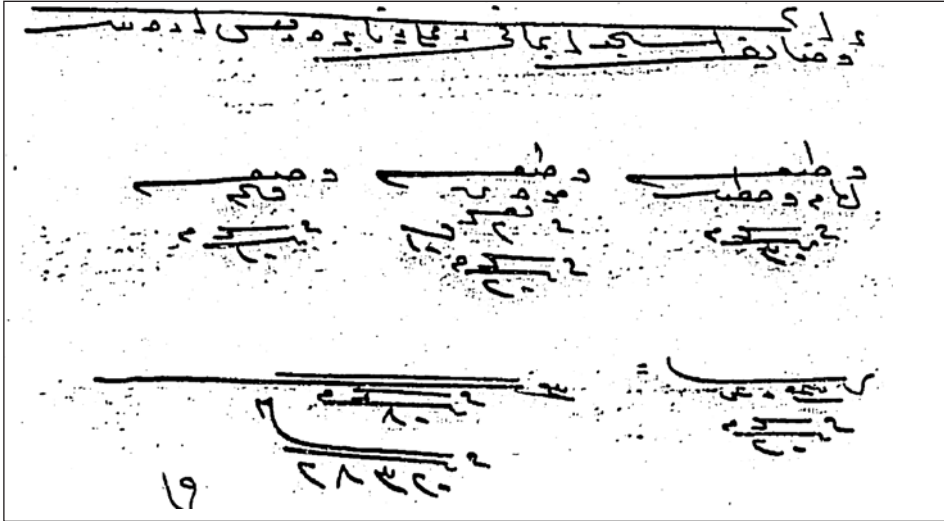
Belge 5/a: Pir Abdulmelik Mescidi görevlilerine ait gündelikleri gösteren belgenin orijinali

Belge 5/b: Pir Abdulmelik Mescidi görevlilerine ait gündelikleri gösteren belgenin metni

beray-ı vezâif-i mescid-i Pir Abdulmelik mahalle-i Niyardebir der nefsi Erdebil
vazife-i imam ve hatibi fi yevm kıymet 30
vazife-i müezzin, nefer 2, fi 10, fi yevm kıymet 20
vazife-i kayyim, fi yevm kıymet 10
baha-i şem'i-revgan, fi yevm kıymet 20
yekun fi yevm _____ kıymet 80
fi sene _____ kıymet 28.320
<i>Kaynak: BA, TD 896, s.57.</i>

Belge 6/a: İmanî Mescidi görevlilerine ait gündelikleri gösteren belgenin orijinali

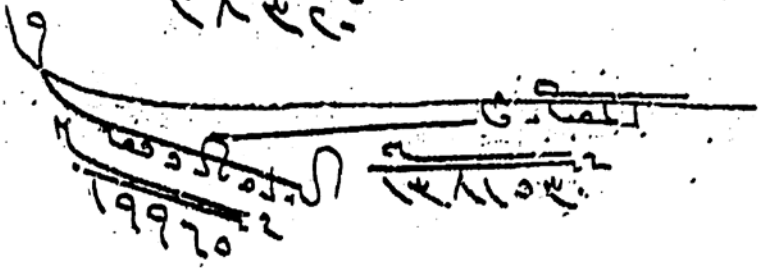

Belge 6/b: İmanî Mescidi görevlilerine ait gündelikleri gösteren belgenin metni

beray-ı vezâif-i mescid-i İmanî an mahalle-i Tabar der nefis-i Erdebil
 vazife-i imam ve hatibi fi yevm kıymet 30
 vazife-i müezzin, nefer 2, fi 10, fi yevm kıymet 20
 vazife-i kayyim, fi yevm kıymet 10
 baha-i şem'i-revgan, fi yevm kıymet 20
 yekun fi yevm _____ kıymet 80
 fi sene _____ kıymet 28.320

Kaynak: BA, TD 896, s. 57.

Belge 7/a: Vakfın masraf giderleri ve

Cem'an el-masârifât _____	
fi sene _____	kıymet 1381530
el-bakiyye radd-bad-ı vakf fi sene _____ kıymet 19965	

TABLÖLAR

Tablo 1: Vakfın toplam gelir dökümü (Akçe)

Vakıf gelirlerinin çeşitleri	Nahiyesi	Kazası	Köy sayısı	Geliri/Yıllık (Akçe)
Mukata'a ve icâreler ⁹	Erdebil şehri	Erdebil	-	630.340
Resim ve öşürler	Erdebil	Erdebil	72	519.540
	Serab	Erdebil	9	156.788
	Miyane	Germerûd	2	33.500
	Pervane	Germerûd	5	67.215
Toplam			88	1.407.383 ¹⁰
Kaynak: BA, TD 896, muhtelif sahifeler				

Tablo 2: Vakfın toplam masraf dökümü (Akçe)

el-masârifât be-çihet-i vezâif ve masraf-ı imaret fi sene	Akçe
masârif-i vezâif-i türbe ve mescid	577.710
masârif-ı imaret	747.180
vezâif-i mescid-i Pir Abdulmelik	28.320
vezâif-i mescid-i İmanî	28.320
cem'an el-masârifât	1.381.530
Kaynak: BA, TD 896, s.57	

⁹ Defterde; "Mukata'ât ve icârât gayrı ez harab el-yevm sadıl-ı şûd fi sene 626.460" akçe olarak kayıtlıdır.

¹⁰ Defterde; Erdebil şehir merkezindeki Mukata'a ve icareler 626.460 akçe, Erdebil kazasına bağlı merkez nahiyesi 517.540 akçe, Erdebil kazasına bağlı Serab 156.780 akçe, Germerûd kazasına bağlı Miyane ve Pervane nahiyelerinin birlikte 100.715 akçe olmak üzere toplam 1.401.495 akçe olarak kayıtlıdır.

Tablo 3: Erdebil sancağının gelir toplamı (Akçe)

Gelir nevi	Mirî	Vakıf	Toplam	Mirî %	Vakıf %	Toplam %
Şehir gelirleri	74.325	630.340	704.665	10,55	89,45	100
Kır gelirleri	3.432.499	777.043	4.209.542	81,54	18,46	100
Toplam	3.406.824	1.407.383	4.814.207	70,77	29,23	100

Tablo 4: TD 902'ye göre vakfın gelirleri (Akçe)

Köyün Adı	Geliri	Köyün Adı	Geliri	Köyün Adı	Geliri
Abdalabâd	9000	Naklat	19000	Sabalan	15000
Şalgın	25200	Şeyh Ahmedlü	13500	Mezra'abâd	9215
Evenlik	14500	Garip Dost	8600	Türkman	20900
Bicend	40200	Candarcı	21500	Ender-ab	23660
Toplam			220.275 akçe		

Tablo 5: TD 896'ya göre vakfın mukata'alardan alınan gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Nevi	Mevkisi/Mahallesi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Bazar-ı hallacân-ı atik	Şehir merkezi	Harap
Bazar-ı hallacân-ı cedit	Şehir merkezi	14400
Bazar-ı hinta, berg, revgan, pıyaz, penpe fıruş	Şehir merkezi	96.000
Bazar-ı sitr	Şehir merkezi	Harap
Boyahane	Şehir merkezi	132000
Boyahane ve kasaphane	Şimaspî köyü	24000
Cemaat-i hallacân	Şehir: Pir Mahallesi	Harap
Cemaat-i sellahân	Şehir merkezi	Harap
Dabirhane	Şehir merkezi	Harap
Kâğıthane	Şehir merkezi	Harap
Kannâd Masum Beg	Şehir merkezi	Harap
Kasaphane	Şehir merkezi	Harap
Meydan-ı cüllah	Şehir merkezi	Harap
Zehebabân	Şehir merkezi	Harap
TOPLAM		266400

Tablo 6: TD 896'ya göre vakfın hamamlardan alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/Mahallesi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Amiran Beg	Niyardebir	16.000
Çelebi	Gumilan	24.000
Han Ahmed	Dervaze	9.600
Kurb-ı asiyab		Harap
Lulire	Gumilan	9.600
Masum Beg	Tabar	6.000
Meydan-ı Köhne		14.400
Zahrî	Tabar	15.600
TOPLAM		95200

Tablo 7: TD 896'ya göre vakfın kervansaraylardan alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/Mahallesi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Ahdasî		960
Ahdasî	Hakkakân hamamı kurbunda	Harap
Ahdasî-i Şah Kubad		Harap
Alahî		1.440
Cedid/Han Salsan		84.000
Çagekân		Harap
Çagekân-ı diğer		Harap
Hacı Niyazi		720
Hayırhane		Harap
Molla Mihneti		Harap
Saflabâd	Tabar	36.000
Şah Kubad		Harap
Yektalı furîş/Hakkakân		Harap
TOPLAM		123120

Tablo 8: TD 896'ya göre vakfın çarşı içindeki dükkânlardan alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Adedi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Bıçakçılar	5	Harap
Kayseriyye	44	23.400
Yekta-Kayseriyye	8	Harap
TOPLAM	57	23.400

Tablo 9: TD 896'ya göre vakfın pazar, arasta ve münferit mahallerdeki dükkânlardan alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/Mahallesi	Adedi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Arasta-i Meydan		49	
Arasta-i Meydan-ı sakinlü-yi Dellal		-	
Bazar-ı bakara ve berg		22	
Bazar-ı cedit		16	
Bazar-ı hakkakân		28	
Bazar-ı güllaç-dûz		15	
Bazar-ı haddad		27	
Bazar-ı hinta-i atik		18	
Bazar-ı kadim		21	
Bazar-ı kehhân		24	
Bazar-ı muhayene veren		19	
Canib-i behrun	kurb-ı asiyab	30	
Canib-i helvahane	kurb-ı asiyab	32	
Canib-i Meydan	kuçe-i Kariz	64	
Canib-i mizan-ı harir		67	
Dekakin	kuçe-i Kazru	17	
Mahalle-i Mücanlât ?		49	
Rıza Han Beg		30	
Safiabâd	kurb-ı Han	2	
Tarik-i mahalle-i Garp		2	
TOPLAM¹¹			120.000

Tablo 10: TD 896'ya göre vakfın bağlardan alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/Mahallesi	Adedi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Bayram Beg/Şah Bağ		1	Harap
Duhane		1	Harap
Ma'bera	Teke Mansur	1	Harap
Medrese		1	Harap
Saru Hoca		1	Harap
Seydikârî		1	Harap
TOPLAM		6	

¹¹ Defterde dekakin dökümü; bab 529, ma'mur 129, harab 400, fi sene 120.000 şeklindedir (s.3).

Tablo 11: TD 896'ya göre vakfın hanelerden alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/ Mahallesi	Aded	Geliri/ Yıllık (Akçe)	Adı	Mevkisi/ Mahallesi	Aded	Geliri/ Yıllık (Akçe)
Ağaber		1	Harap	Mansur		1	Harap
Ağayân	Niyardebir	1	480	Mehmed Safî		1	Harap
Ali Kulî		1	Harap	Mehuce		1	Harap
Arslan		1	Harap	Mihiman		1	Harap
Ayucî		1	Harap	Mir Kaziz		1	Harap
Camimî		1	Harap	Muhtar		1	240
Cebu Ali		1	Harap	Sami-abâd		1	Harap
Derunî		1	Harap	Seyyid Mehmed Aybardân		1	600
Derviş		1	Harap	Şehinşah Beg		1	Harap
Gurbetan		1	Harap	Şehnagân		1	Harap
Hacı Gökçe		1	Harap	Teke Mansur		1	Harap
Halife Ziver		1	Harap	Uzun Oluk		1	Harap
Asiyab kurbunda		1	Harap	Yağmanşa'ad		1	Harap
Kazavlu mahallesi	Kazavlu	1	Harap	TOPLAM		26	1320¹²

Tablo 12: TD 896'ya göre vakfın değirmenlerden alınan icâre gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Adı	Mevkisi/Mahallesi	Adedi	Geliri/Yıllık (Akçe)
Ali Beg		1	
Çavuş		1	
Gurbetân	tarik-i mahalle-i Gurbetan	1	
Hamid	karye-i Kemalabâd	1	
Hasan Yaru	karye-i Hasan Yaru	1	
Hecime	tarik-i karye-i Hecime	1	
İsmail		1	
Kaduresir		1	
Kelceran	karye-i Kelceran	1	
Kemalabâd	tarik-i karye-i Kemalabâd	1	
Kızıl Ağaç		1	
Mirza Ahmed		1	
Seyyid Masum Beg		1	
Şah Kubad	karye-i Giren	1	
Şeyh Hamid		1	
Şeyh-şah Beg		1	
TOPLAM¹³		16	900

¹² Defterde hane dökümü; beher: 26, ma'mur: 4, harab: 22, fi sene: 1440 şeklindedir (s.2).¹³ Defterde asiyab dökümü; beher 16, ma'mur bab 2, harab bab 14, fi sene 900 şeklindedir (s.2-3)

Tablo 13: TD 896'ya göre vakfın çift resmi sistemine tabi olan köylülerden alınan resim gelirlerinin dağılımı (Sayı-Akçe)

Köy Adı	Nahiye	Çift		Nimçift		Bennak		Caba		Mücerred	
		ÇS	Akçe	NÇS	Akçe	BS	Akçe	CS	Akçe	MS	Akçe
Kelceran-ı Ulya	Erdebil	24	1200	11	275	37	666	64	768	12	72
Şimaspi	Erdebil	25	1250	12	300	22	396	26	312	3	18
Kaldigân	Erdebil	11	550	2	50	6	108	7	84	-	-
Zerdeli	Erdebil	13	650	4	100	10	180	17	204	8	48
Mandikan	Erdebil	4	200	2	50	2	36	1	12	-	-
Çeçin	Erdebil	16	800	6	150	22	396	24	288	7	42
Niyar	Erdebil	11	550	8	200	32	576	38	456	16	96
Küredil	Erdebil	10	500	2	50	7	126	9	108	4	24
Zerenas	Erdebil	2	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Yanan/Mir Aşuk	Erdebil	2	100	-	-	3	54	-	-	-	-
Cıbrabâd/Cıbral	Erdebil	1	50	-	-	-	-	-	-	-	-
Yusuf Aturî/											
Molla Yusuf	Erdebil	1	50	-	-	-	-	-	-	-	-
Hasan Bazuk	Erdebil	2	100	-	-	6	108	2	24	-	-
Çızık/Gezen	Erdebil	7	350	-	-	6	108	3	36	1	6
Nüvedesir Baban	Erdebil	-	-	-	-	4	72	-	-	-	-
Beg Kırk-bulak	Erdebil	16	800	11	275	18	324	36	432	15	90
Merenî	Erdebil	20	1000	6	150	22	396	26	312	11	66
Gözüm-çeşme	Erdebil	5	250	-	-	3	54	1	12	-	-
Debre-ruzak	Erdebil	9	450	-	-	4	72	4	48	2	12
Suhma	Erdebil	17	850	-	-	17	306	5	60	2	12
Bağrabâd	Erdebil	8	400	-	-	3	54	4	48	-	-
Hir ve kışlak	Erdebil	5	250	6	150	3	54	7	84	2	12
Alarık	Erdebil	8	400	11	275	28	504	10	120	2	12
Mihmandusen-i küçük	Erdebil	9	450	1	25	6	108	3	36	-	-
Canzanik/Koyluga	Erdebil	20	1000	12	300	49	882	52	624	28	168
Şahma/Şamiyan	Erdebil	17	850	1	25	3	45	8	96	3	18
Baruk	Erdebil	26	1300	4	100	33	594	36	432	20	120
Ahugın/Ağmiyan	Erdebil	9	450	6	150	11	198	18	316	7	42
Huşkerûd	Erdebil	1	50	2	50	5	90	6	72	1	6
Ruvire Dizek/ Konakkıran	Erdebil	3	150	8	200	6	108	5	60	4	24
Şeyh Ahmedlü	Erdebil	4	200	4	100	6	108	5	60	-	-
Metedar	Erdebil	6	300	2	50	14	252	11	132	5	30
TOPLAM	Erdebil	312	15600	121	3025	388	6984	428	5136	153	918

Köy Adı	Nahiye	Çift		Nimçift		Bennak		Caba		Mücerred	
		ÇS	Akçe	NÇS	Akçe	BS	Akçe	CS	Akçe	MS	Akçe
Veküş	Serab	8	400	-	-	19	342	10	120	10	60
Ender-ab	Serab	20	1000	-	-	28	504	30	360	9	54
Abdalabâd	Serab	7	350	-	-	6	108	4	48	2	12
Şalgın	Serab	20	1000	1	25	6	108	7	84	9	54
Ağmiyan	Serab	8	400	2	50	6	108	2	24	-	-
Mehrib	Serab	6	300	-	-	9	162	3	36	2	12
Candarcı/ Kendüvan	Serab	17	850	4	100	13	234	11	132	8	48
Bicend	Serab	30	1500	2	50	82	1476	35	420	23	138
TOPLAM	Serab	116	5800	9	225	169	3042	102	1224	63	378
Evenlik	Miyane	8	400	2	50	12	216	5	60	6	36
Naklat	Miyana	10	500	4	100	12	216	2	24	12	72
TOPLAM	Miyane	18	900	6	150	24	432	7	84	18	108
Şeyh Ahmedlü	Pervane	7	350	1	25	2	36	1	12	9	54
Garip Dost	Pervane	1	50	1	25	5	90	-	-	3	18
Sabanan/Sabalan	Pervane	9	450	2	50	17	306	5	60	3	18
Mezra'abâd	Pervane	6	300	2	50	12	198	4	48	9	54
Türkman	Pervane	17	850	9	225	17	306	9	108	14	84
TOPLAM	Pervane	40	2000	15	375	53	954	19	228	38	228
GENEL TOPLAM		486	24300	151	3775	634	11412	556	6672	272	1632

Tablo.14: TD 896'ya göre vakfın tarım ürünlerinden alınan vergi gelirlerinin dağılımı
(Kile-Akçe)

Köy Adı	Nahiye	Hinta		Şair		Erzen		Kuşne		Bostan (Akçe)	Sir ve Pişaz-A	Keten ve Yonca-A		Mercimek		Zekerek		Meyve (Akçe)
		Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe			Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	
Ahugın/Ağniyan	Erdebil	130	5200	65	1950	26	520	13	260	150	100	130	10	600	-	-	-	-
Alarık	Erdebil	170	6800	85	2550	34	680	17	340	200	120	160	-	-	-	-	-	-
Bağrabad	Erdebil	80	3200	40	1200	16	320	8	160	100	100	80	8	480	-	-	-	-
Baruk	Erdebil	300	12000	150	4500	60	1200	30	600	200	100	150	30	1200	-	-	-	-
Beg Kırk-bulak	Erdebil	300	12000	150	4500	60	1200	30	600	300	150	300	-	-	-	-	-	-
Canzanık/ Koyluğa	Erdebil	320	12800	160	4800	64	1280	32	640	200	150	320	32	1920	-	-	-	-
Çeğin	Erdebil	250	10000	125	3750	50	1000	25	500	300	200	300	-	-	-	-	-	-
Çizik/Çezen	Erdebil	100	4000	50	1500	20	400	10	200	100	100	100	-	-	-	-	-	-
Debre-ruzuk	Erdebil	100	4000	50	1500	20	400	10	200	150	120	100	10	600	-	-	-	-
Hır ve kıyak	Erdebil	100	4000	50	1500	20	400	10	200	150	120	100	10	600	-	-	-	-
Huşkerüd	Erdebil	20	800	10	300	4	80	2	40	20	10	20	1	60	-	-	-	-
Kaldığın	Erdebil	150	6000	75	2250	30	600	15	300	200	300	200	-	-	-	-	-	-
Kelceran-ı ulıya	Erdebil	450	18000	225	6750	90	1800	45	900	1500	800	450	-	-	-	-	-	-
Küredil	Erdebil	150	6000	75	2250	30	600	15	300	100	80	100	-	-	-	-	-	-
Mandikan	Erdebil	70	2800	35	1050	14	280	7	140	150	120	100	-	-	-	-	-	-
Merem	Erdebil	300	12000	150	4500	60	1200	30	600	300	160	300	-	-	-	-	-	-
Metedar	Erdebil	80	3200	40	1200	16	320	8	160	100	50	80	4	240	-	-	-	-
Mihmandusen-i Küçük	Erdebil	130	5200	65	1950	26	520	13	260	100	80	150	-	-	-	-	-	-
Niyar	Erdebil	200	8000	100	3000	40	800	20	400	300	300	200	-	-	-	-	-	-
Ruvire Dizek/ Konakkıran	Erdebil	80	3200	40	1200	16	320	8	160	100	100	80	4	240	-	-	-	-
Suhma	Erdebil	200	8000	100	3000	40	800	20	400	150	120	200	20	1200	-	-	-	-
Şahma/Şamiyan	Erdebil	180	7200	90	2700	36	720	18	360	150	100	180	18	1080	-	-	-	-
Şeyh Ahmedli	Erdebil	70	2800	35	1050	14	280	7	140	50	20	70	3	180	-	-	-	-
Şimaspi	Erdebil	350	14000	175	5250	60	1200	35	700	1000	1200	350	-	-	-	-	-	-
Zerdeli	Erdebil	180	7200	90	2700	36	720	18	360	200	300	200	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	Erdebil	4460	178400	2230	66900	882	17640	446	8920	6270	5000	4420	150	8400	150	8	160	100
Abdallabâd	Serab	80	3200	40	1200	16	320	8	160	300	-	200	-	-	-	8	160	100
Ağniyan	Serab	100	4000	50	1500	20	400	10	200	300	-	200	-	-	-	10	200	-
Bicend	Serab	400	16000	200	6000	80	1600	40	800	800	-	600	-	-	-	40	800	-
Candarcı/ Kendüvan	Serab	200	8000	100	3000	40	800	20	400	400	-	500	-	-	-	20	400	-
Ender-ab	Serab	220	8800	110	3300	44	880	22	440	600	-	500	-	-	-	22	440	-
Mehrib	Serab	80	3200	40	1200	16	320	8	160	300	-	200	-	-	-	8	160	200
Salgın	Serab	250	10000	125	3750	50	1000	25	500	500	-	300	-	-	-	25	500	-
Vekûş	Serab	120	4800	60	1800	24	480	12	240	300	-	300	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	Serab	1450	58000	725	21750	290	5800	145	2900	3500	-	2800	-	-	-	133	2660	300

Köy Adı	Nahiye	Hinta		Şair		Erzen		Kuşne		Bostan (Akçe)	Sir ve Piyaz-A	Keten ve Yonca-A		Mercimek		Zekerek		Meyve (Akçe)
		Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe	Kile	Akçe					Kile	Akçe	Kile	Akçe	
Evenlik	Miyane	120	4800	60	1800	24	480	12	240	300	-	200	-	-	-	12	240	-
Naklat	Miyana	150	6000	75	2250	30	600	15	300	300	-	300	-	-	-	15	300	-
TOPLAM	Miyane	270	10800	135	4050	54	1080	27	540	600	-	500	-	-	-	27	540	-
Çarşı Dost	Pervane	80	3200	40	1200	16	320	8	160	200	-	120	8	480	8	160	-	-
Mezra'abâd	Pervane	70	2800	35	1050	14	280	7	140	250	-	30	-	-	-	7	140	-
Sabanan/Sabalan	Pervane	150	6000	75	2250	30	600	15	300	200	-	-	-	-	-	15	300	-
Şeyh Ahmedlû	Pervane	150	6000	75	2250	30	600	15	300	200	-	200	-	-	-	15	300	-
Türkman	Pervane	220	8800	110	3300	44	880	22	440	200	-	200	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	Pervane	670	26800	335	10050	134	2680	67	1340	1050	-	550	-	8	480	45	900	-
GENEL TOPLAM		6750	270000	3425	102750	1360	27200	685	13700	11420	5000	8270	158	8880	205	4100	300	300

Tablo 15: TD 896'ya göre vakfın arıcılık ve hayvancılığa dayalı vergi gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Köy Adı	Nahiye	Kevvare	Adet-i Ağnam	Kışlak ve Ağıl	Otlak ve Yaylak	Baha-ikah
Ahugin/Ağmiyan	Erdebil	400	174	100	200	-
Alarık	Erdebil	600	329	200	200	200
Bağrabâd	Erdebil	320	138	100	200	100
Baruk	Erdebil	600	234	200	200	300
Beg Kırk-bulak	Erdebil	500	449	200	200	300
Canzanik/Koyluga	Erdebil	400	446	300	200	300
Çeçin	Erdebil	1000	494	300	300	250
Çızık/Gezen	Erdebil	300	60	100	200	100
Debre-ruzk/Kışlak	Erdebil	300	48	100	200	100
Hir ve kışlak	Erdebil	360	150	600	200	150
Huşkerûd	Erdebil	40	62	100	50	20
Kaldigân	Erdebil	600	178	200	200	150
Kelceran	Erdebil	1800	569	400	500	500
Küredil	Erdebil	200	142	100	100	150
Mandikan	Erdebil	200	84	100	200	100
Merenî	Erdebil	500	396	300	200	300
Metedar	Erdebil	200	66	100	50	80
Mihmandusen-i küçük	Erdebil	400	151	100	200	150
Niyar	Erdebil	600	682	200	200	200
Ruvire Dizek/ Konakkıran	Erdebil	200	38	100	100	100
Suhma	Erdebil	200	102	200	200	200
Şahma/Şamiyan	Erdebil	300	177	200	200	180
Şeyh Ahmedlü	Erdebil	120	42	100	50	30
Şimaspi	Erdebil	3000	444	200	300	300
Zerdeli	Erdebil	640	238	200	200	180
TOPLAM	Erdebil	13780	5893	4800	4850	4440
Abdalabâd	Serab	400	22	200		300
Ağmiyan	Serab	400	134			300
Bicend	Serab	600	556	400		800
Candarcıcı/ Kendüvan	Serab	800	496	300		300

Köy Adı	Nahiye	Kevvare	Adet-i Ağnam	Kışlak ve Ağıl	Otlak ve Yaylak	Baha-ikah
Ender-ab	Serab	800	502	400		40
Mehrib	Serab	400	70	200		200
Şalgın	Serab	1000	339	300		500
Veküş	Serab	480	198	200	200	400
TOPLAM	Serab	3880	2317	2300	200	3240
Evenlik	Miyane	480	208		300	120
Naklat	Miyana	500	218	300		300
TOPLAM	Miyane	970	426	300	300	420
Garip Dost	Pervane	320	177		300	200
Mezra'abâd	Pervane	945	350	100		470
Sabanar/Sabalan	Pervane	400	316		300	200
Şeyh Ahmedlü	Pervane	160	113			200
Türkman	Pervane	800	197	200	100	200
TOPLAM	Pervane	2705	1153	300	700	1270
GENEL TOPLAM	20365	9789	7700	5780	9370	

Tablo 16: TD 896'ya göre vakfın badiheva türü vergilerden gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Köy Adı	Nahiye	Arusiyye	Deştbanî	Badiheva
Ahugın/Ağmiyan	Erdebil	180	700	1500
Alarık	Erdebil	180	850	2000
Bağrabâd	Erdebil	180	400	1000
Baruk	Erdebil	180	1000	3000
Beg Kırk-bulak	Erdebil	180	1500	4000
Canzanik/Koyluga	Erdebil	180	1500	4000
Çeçin	Erdebil	180	1250	2500
Çızık/Gezen	Erdebil	180	700	2000
Debre-ruzk/Kışlak	Erdebil	180	500	1500
Hir ve kışlak	Erdebil	180	500	1500
Huşkerûd	Erdebil	180	150	1000
Kaldigân	Erdebil	180	750	1300
Kelceran	Erdebil	180	2250	6000
Küredil	Erdebil	180	750	1500
Mandikan	Erdebil	180	700	800
Merenî	Erdebil	180	1500	3000
Metedar	Erdebil	180	350	1300
Mihmandusen-i küçük	Erdebil	180	500	2000
Niyar	Erdebil	180	1000	3000
Ruvire Dizek/Konakkıran	Erdebil	180	300	1500
Suhma	Erdebil	180	1000	3000
Şahma/Şamiyan	Erdebil	180	900	2000
Şeyh Ahmedlû	Erdebil	180	300	1200
Şimaspi	Erdebil	180	1250	4000
Zerdeli	Erdebil	180	900	1800
TOPLAM	Erdebil	4500	21300	56400
Abdalabâd	Serab	180	400	1300
Ağmiyan	Serab	180	1000	3000
Bicend	Serab	180	2000	5000
Candarcıcı/Kendüvan	Serab	180	1500	3000
Ender-ab	Serab	180	1000	3500
Mehnib	Serab	180	400	1300
Şalgın	Serab	180	2000	3000
Veküş	Serab	180	500	2000
TOPLAM	Serab	1440	8800	22100
Evenlik	Miyane	180	600	2500
Naklat	Miyana	180	750	2000
TOPLAM	Miyane	360	1350	4500
Garip Dost	Pervane	180	400	1000

Tablo 16: TD 896'ya göre vakfın badiheva türü vergilerden gelirlerinin dağılımı (Akçe)

Köy Adı	Nahiye	Arusiyye	Deştbanî	Badiheva
Mezra'abâd	Pervane	180	500	1200
Sabanân/Sabalan	Pervane	180	750	2000
Şeyh Ahmedlû	Pervane	180	500	1000
Türkman	Pervane	180	800	1500
TOPLAM	Pervane	900	2950	6700
GENEL TOPLAM		7200	34400	89700

Tablo 17: TD 896'ya göre vakfa gelir kaydedilen köylerin vergi gelirleri dağılımı (Akçe)

Köy Adı	Gelir (Akçe)	Köy Adı	Gelir (Akçe)	Köy Adı	Gelir (Akçe)
ERDEBİL NAHİYESİ		Kelceran	45500	Tut Ağaç	100
Ahugin/Ağmiyan	13700	Kelciran-ı diğer	2000	Veyend	2000
Alarık	17800	Kıtaydar	1500	Yanan/ Mir Aşuk	3000
Ali Neşet	2000	Kuti Köy	500	Yenice	300
Aruvanik	1000	Küredil	13400	Yenice-i Akçay	500
Baba Nazır	500	Lemecin	1000	Yusuf Aturî/ Molla Yusuf	1500
Bağrabâd	8700	Mandikan	7300	Zerdeli	17200
Baruk	28850	Merenî	27600	Zerenas	3000
Beg Kırk-bulak	28300	Mervanan	2000	TOPLAM	519540
Börkede Dalalan	100	Metedar	8500	SERAB NAHİYESİ	
Canzanik çayırı	200	Mihmandusen-i büyük	4000	Abdalabâd	9000
Canzanik/Koyluga	32500	Mihmandusen-i küçük	12400	Ağmiyan	12600
Cibrabâd/Cibral	1500	Mübinlik	2000	Ender-ab	23660
Çeçin	24520	Mühürdar	2500	Candarcı/ Kendüvan	21500
Çızık/Gezen	10670	Niyar	21000	Mehrib	9000
Debre-ruzak/Kışlak	10600	Nuhde Aışakenar	1500	Bicend	40200
Esb-mezre	1000	Nüvedesir Baban	3000	Şalgın	25200

Tablo 17: TD 896'ya göre vakfa gelir kaydedilen köylerin vergi gelirleri dağılımı (Akçe)

Köy Adı	Gelir (Akçe)	Köy Adı	Gelir (Akçe)	Köy Adı	Gelir (Akçe)
Fekinabâd mezraası	500	Pir Alkır	2000	Sehzab/ Sahra	2500
Gözüm-çeşme	4500	Piregelele/ Tavşancık	2000	Veküş	13120
Güran	200	Ruvire Dizek/ Konakkıran	8500	TOPLAM	156788
Hacı Mahmudlu	1000	Rüşnek	2500	MİYANE NAHİYESİ	
Halife Kışlağı	2000	Sabunhane	100	Evenlik	14500
Hanke	1200	Seyyidabâd	2000	Naklat	19000
Harunabâd/Akçakend	1000	Sirhan mezraası	500	TOPLAM	33500
Hasan Bazuk	3000	Suhma	20300	PERVANE NAHİYESİ	
Hir ve kışlak	11500	Şahma/Şamiyan	17700	Garip Dost	8600
Huşkerûd	3200	Şemsabâd/ Şemsuvar	500	Mezra'abâd	9215
İbrahimabâd	2000	Şeyh Ahmedlü	7200	Türkman	20900
Kadı Bağ	500	Şimaspi	34100	Sabanın/ Sabalan	15000
Kalaycı	1500	Teke Mansur	100	Şeyh Ahmedlü	13500
Kaldigân	14200	Teklise	2000	TOPLAM	67215
Karadere/Taci Büyük Kasım	2500 2000	Telhab	2000	GENEL TOPLAM	777043

Tablo 18: TD 896'ya göre vakıf görevlilerinin aldıkları ücretlerin dağılımı

Vazife Adı	Vazifeli sayısı	Kişi başı günlük ücret	Toplam günlük ücret	Açıklama
Bevvab-ı türbe	2	15	30	
Cabi	2	15	30	
Eczahân	30	2	60	beher sabah türbe-i şerifde eczâ' tilâvet eyleye
Ferraş-ı türbe	2	10	20	
Habbaz-ı imaret	3	15	45	
Hafız-ı kütüb	1	20	20	
Hazinedar-ı türbe	1	30	30	
Hitabet	1	60	60	
Huffaz	5	15	75	mescid-i şerifde beher cum'a günlerinde devr-i kırâat eyleye
Huffaz-ı diğer	5	15	75	şeyh-i müşarünileyh türbesinde beher sabah furkan-ı kerim tilâvet eyleye
İmamet	1	60	60	
Katib-i evkaf	1	80	80	
Katib-i kiler	1	30	30	
Kayyim-i mescid-i şerif	3	10	30	
Muallim-i sıbyan	1	40	40	
Muarrif	1	20	20	beher cum'a tarif-i kırâat eyleye
Müderris	1	60	60	
Nazır-ı vakf	1	120	120	
Saka-i imaret	1	5	5	
Suyolcu	3	15	45	
Tabbah-ı imaret	3	15	45	
Tevliyet	1	150	150	
Türbedar	2	15	30	
Vaiz	1	60	60	
Vekil-i harç	1	15	15	
TOPLAM	74	892	1235	

Tablo 19: TD 896'ya göre türbe ve mescid ihtiyaçları için gerekli malzeme dağılımı (Akçe)

Nevi	fi	Günlük harcama (yevm)		Harcama Toplamı
		Türbe	Mescid	
Şem'i-asel	1+1	120	120	240
Şem'i-revgan	1+1	40	40	80
Şir-i revgan	1+1	30	30	60
TOPLAM	6	190	190	380
Hasır ve ferş		Yıllık harcama (fi sene)		6000

Tablo 20: TD 896'ya göre imaret ihtiyaçları için gerekli malzeme dağılımı

İhtiyaç olan malzemenin nevi	İhtiyaç olduğu malzemenin nevi	İhtiyaç karşılanma zamanı	İhtiyacın ölçü birimi	İhtiyaç miktarı	İhtiyaç birim fiyatı	İhtiyaç toplamı	Yıllık harcama toplamı (kıymet)
Hinta	Şorba	günlük	keyl-i İstanbulî	4	60	240	84.960
Revgan-ı sade	Şorba	günlük	-	8	60	480	169.920
Hinta	Nan-ı aziz	günlük	keyl-i İstanbulî	8	60	480	169.920
Pirinç	Pilav	haftalık	keyl-i İstanbulî	40	90	192	17.280
Revgan-ı sade	Pilav	haftalık	-	10	60	480	28.800
Ganem	Pilav	haftalık	-	2	300	96	28.800
Pirinç	Zerde	haftalık	keyl-i İstanbulî	1	90	48	4.320
Asel	Zerde	haftalık	-	5	60	240	14.400
Za'feran	Zerde	haftalık	dirhem	10	12	480	5.760
Berg		günlük	-		3	10	10.620
Hatab		günlük	batman-ı	200	3	70.800	212.400
			Tebriзі				
TOPLAM							747.180

Tablo 21: TD 896'ya göre imaretin masraf kalemleri

beray-ı masârif-i imaret	Yıllık harcama toplamı
hınta beray-ı şorba beher yevm keyl-i İstanbulî aded 4, fi 60, kıymet 240, fi sene kıymet	84.960
revgan-ı sade beray-ı şorba beher yevm kıyye 8, fi 60, kıymet 480 fi sene kıymet	169.920
hınta beray-ı nan-ı azîz beher yevm keyl-i İstanbulî aded 8, fi 60, kıymet 480, fi sene kıymet	169.920
pirinç beray-ı pilav beher hafta kıyye 40 fi sene keyl-i İstanbulî 192, fi 90 kıymet	17.280
revgan-ı sade beray-ı pilav beher hafta kıyye 10, fi sene kıyye 480, fi 60, fi sene kıymet	28.800
ganem beray-ı pilav beher hafta re's 2 fi sene re's 96 kıymet	28.800
pirinç beray-ı zerde beher hafta keyl-i İstanbulî 1, fi sene keyl 48, fi 90, fi sene kıymet	4.320
asel beray-ı zerde beher hafta kıyye 5, fi sene kıyye 240, fi 60, fi sene kıymet	14.400
za'feran beray-ı zerde beher hafta dirhem 10 fi sene dirhem 480, fi 12 kıymet	5.760
berg beher yevm kıyye 10, fi 3 fi sene kıymet	10.620
hatab beher yevm batman-ı Tebrizî 200 fi sene batman 70800 kıymet	212.400
Yekûn fi sene kıymet	747.180

KAYNAKLAR

- BA, *Cevdet Askeriye*, Dosya No:1204 Gömlek No:53953, tarih; 12 N 1141
- BA, MD 132, hnr.1, s.75, tarih; Evail-i Ra 1137 (Aralık 1724)
- BA, MD 136, hnr.2, s.123 ve 124, tarih; Evahir-i C 1142 (Ocak 1730)
- BA, MD 136, hnr.3, s.105, tarih; Evasıt-ı C 1142 (Ocak 1730)
- BA, MD 136, hnr.3, s.32, tarih; Evasıt-ı M 1142 (Ağustos 1729)
- BA, MD 136, hnr.3, s.346, tarih; Evahir-i B 1143 (Şubat 1731)
- BA, TD 896, tarih; 1140 (1728)
- BA, TD 902, tarih; 1140 (1728)
- AKA, İsmail (1995): *Timurlular*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- ALİYARLI, Süleyman (1996): *Azerbaycan Tarixi, Uzaq Keçmişden 1870-ci illere Qader*, Bakı.
- AMANZADE, Rahiye B. (2002): "XI-XVII. Yüzyıllarda Azerbaycan'da Abidevî Yapıların Özellikleri", *Türkler*, Ankara, 8:166-174, Yeni Türkiye Yay.
- BABINGER, Franz (1993): "Safiy-ed-din", *İA*, 10:64-65, İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- BALA, Mirza (1993): "Erdebil", *İA*, 4: 288-293, İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- BİLGİLİ, Ali Sinan (2002): "Osmanlı Erdebil'i", *XIV. Türk Tarih Kongresi*, 9-13 Eylül, Ankara.
- BİLGİLİ, Ali Sinan (2004): *Osmanlı İran ve Azerbaycanı-I, 16. ve 18. Yüzyıllar Sosyal ve Ekonomik Tarih*, Erzurum, Bozkır Yay.
- BİLGİLİ, Ali Sinan (2007): "Emir Timur'un Azerbaycan Faaliyetleri", *Ölümünün 600. Yılında Emir Timur ve Mirası Uluslararası Sempozyumu*, (Edt.Abdulvahap Kara-Ömer İşbilir), 26-27 Mayıs 2005, İstanbul.
- BİNBAŞI Nizami (1995): "Azerbaycan", (Neş.Faris Şaşan), *Türk Dünyası Araştırmaları*, 98, İstanbul.
- ÇAĞMAN, Filiz, Tanındı, Zeren (1996): "Osmanlı-Safevî İlişkileri (1578-1612) Çerçevesinde Topkapı Sarayı Müzesi Resimli El Yazmalarına Bakış", *Aslanapa Armağanı*, İstanbul, Bağlam Yayınları
- EBU BEKR-İ TİHRANÎ (2001): *Kitâb-ı Diyarbekirîyye*, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK Yay.
- EKİNCİ, Mustafa (1997): *Erdebil Tekkesi'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Anadolu'daki Dinî ve Siyasî Faaliyetleri*, Şanlıurfa (Harran Ü. Basılmamış Dr. Tezi).
- EI-BELÂZURÎ (1987): *Fütuhu'l-Büldan*, (Çev. Mustafa Fayda), Ankara, Kültür Bakanlığı Yay.
- ERDEBİL-İ NECEFÎ, Fahreddin Musevî-yi (1338): *Tarih-i Erdebil ve Danişmendân*, Necef, c. 1

- GÜNDÜZ, Tufan (2008): "Safevîler", *DİA*, 35:451-457, Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- HINZ, Walther (1992): *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, (Çev. T. Bıyıklıoğlu), Ankara, TTK Yay.
- ISKENDER BEĞ TÜRKMÂN (1334-1335): *Târih-i Âlam-ı Ârâ-yı Abbâsî*, Tahran, c.I-II.
- KOÇU, Reşad Ekrem (1993): "Ali Paşa", *İA*, 1:333, İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- MORTON, A. H. (1974): "The Ardabil Shrine in the Reign of Shah Tahmasb", *Iran* 12.
- MUHAMMEDOĞLU, A. Salih (1995): "Erdebil", *DİA*, 11: 276-277, Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- MÜNECCİMBAŞI Ahmed Dede (1285): *Sahâifü'l-Ahbâr*, İstanbul, c.3.
- NESİBLİ, Nesib (2002): "Osmanlı-Safevî Savaşları, Mezhep Meselesi ve Azerbaycan", *Türkler*, Ankara, 6: 893-898, Yeni Türkiye Yay.
- OCAK, A. Yaşar (1999): *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15-17.Yüzyıllar)*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay.
- ÖNGÖREN, Reşat (2008): "Safeviyye", *DİA*, 35: 460-462, Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- ÖNGÖREN, Reşat (2008): "Safiyüddin-i Erdebilî", *DİA*, 35: 476-478. T. Diyanet Vakfı Yay.
- ÖZGÜDENLİ, Osman G. (2006): *Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, İstanbul, Kaknüs Yay.
- ROUX, J. Paul (2001): *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, (Çev. A. Kazancıgil-A. Bereket), İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- SÜMER, Faruk (1957): "Azerbaycan'ın Türkleşmesi Tarihine Umumî Bir Bakış", *Belleten*, XXI/83: 430-443.
- ŞERAFE'D-DİN ALÎ YEZDÎ (1991): *Zafer-nâme-i Emir Timur*, (*Tercüme-i Zafer-nâme*), (Yay. Tanju Oral), İstanbul, (M.Ü. Basılmamış Doktora Tezi).
- ŞEŞEN, Ramazan (1998): *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay.
- TACBAHŞ, Ahmed (1340): *İran der zeman-ı Safeviyye*, Tebriz.
- TÂRİH-I İSMÂİL ASİM (KÜÇÜK ÇELEBİ-ZÂDE) EFENDİ (1282): İstanbul.
- TAVERNIER, J.B. (1980): *XVII. Asır Ortalarında Türkiye Üzerinden İran'a Seyahat*, (Çev. E. Gültekin), İstanbul, Tercüman Yay.
- TOGAN, A. Z. Velidî (1993): "Azerbaycan", *İA*, 2: 91-118, İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- UYAR, Mazlum (2001): "Safevîler Öncesi İran'da Tasavvuf ve Safevî Devletinin Ortaya Çıkışı", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7-8: 91-93.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı (1982): *Osmanlı Tarihi*, Ankara, 4. TTK Yay.
- YAZICI, Tahsin (1993): "Safevîler", *İA*, 10: 53-59, İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- YILDIZ, H. Dursun (1979): "Azerbaycan'da Hüküm Sürmüş Bir Türk Hanedanı, Sacoğulları", *Tarih Dergisi*, İstanbul.
- YILDIZ, H. Dursun (2000): *İslamiyet ve Türkler*, İstanbul, Kamer Yay.